

บทที่ 4

บทวิเคราะห์เพลงเชิดหุ่นกระบอก

ด้วยเหตุที่เพลงเชิดหุ่นกระบอกเป็นเพลงร้องที่มีลักษณะพิเศษกว่าเพลงร้องประเภทอื่นดังกล่าว คือการดำเนินทำนองทางร้องกับการดำเนินทำนองทางบรรเลงมีลักษณะต่างกัน ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาทั้งทางร้อง และทางบรรเลงไปพร้อมกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อการวิเคราะห์ ดังนี้

รูปแบบการดำเนินทำนองทางร้อง

ลักษณะการดำเนินทำนองทางร้อง ซึ่งสัทวิธีวิธีการขับร้องโดย ดวงเนตร ดุริยพันธุ์ มีทำนองดังต่อไปนี้

-----	-----	-----	-----	-----	- ๕ - ๕	๔ ๓ - ๔	๖ ๕ - ๕
--- ๑	--- ๗	-- ๑ ๗	๖ ๕ - ๕	--- ๕	- ๗ - ๔	- ๕ - ๔	- ๕ - ๔
- ๓ - -	-----	-----	-----	จะจับ	บท	พี	น้อง
				-- ๗ ๕	--- ๕	๗ ๕ - ๗	- ๕ - ๗
- ๑ - -	สอง	กษัตริย์		บี ดา	ตรัส	ขับ	ไล่
	--- ๕	- ๗ ๔ ๓	- ๔ - -	- ๓ - ๖ ๕	- - ๔ ๓	- ๔ - ๓	--- ๕
๔ ๓ - -	ออก ไพร	ส่านต์		เป็น	กษัตริย์	จัก	ร พรรดิ
	- ๔ - ๖ ๕	--- ๕	--- ๗	-- ๑ ๗	๕ ๗ - ๕	--- ๕	- ๗ - ๑
- ๗ - -	พิศ	ศ ดาร		มาเรียน	การ	เป่า	ปี
	--- ๗	๔ ๓ ๔ ๔	-----	- ๗ ๕ ๕	- - ๗ ๔	--- ๓	--- ๓
-----	กระ บี		กระบอง				
	- ๔ - ๓	๔๕๕๔๓๔๕	- ๕ - ๕	-----	-----	-----	-----
พระเชษฐ	ฐา	ว่า	ไอ้				
-- ๑ ๗	- ๕ - ๗	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	๕ ๗ - -	- ๕ - ๑	-----	-----

-----	----๑	-๒-๕	-๗-๑	-----	---๗	--๑๗	๖๕๖๕-๕
-----	--๗๔	๕๔๕๔	--๕๗	-----	-----	พ่อ เพื่อน -๔-๔	ยาก -๕-๔๓
สี่ -๕๑๓	ลำบาก -๔-๓	บุก ---๓	บัน -๓--	-----	กัน ทั้ง -๕-๕	สอง -๗-๕	-๗--
เข้า --๑๕	ถึงวัง --๗๗	ยัง -๕-๗	มีหัน --๑๗	-----	ได้ ทด -๔๓-๕๗	ลอง -๕-๓๔	-----
ก็ -๕๑-	มา ต้อง -๔-๔๓	ยาก --๕๔	เย็น -๓-๔	-----	เป็น ภัย -๔-๔	พาล -๓-๔	เอย -๕-๕
-----	--๗๔	--๕๓	-๔-๕	--๗๕	-๔-๓	-----	-๔-๓
-----	-๑-๓	--๔๕	-๔-๗	-----	---๕	--๗๕	๔๓-๔
-----	-๓-๕๕	--๗๕	-๔-๓	-----	-๑-๓	-----	-๔-๓
-----	-----	-----	-----	พระ อ --๑๕	นุชา --๗๗	ว่า -๕-๗	พระพี่ -๕๑๗
-๕--	นี้ ชี -๗-๔	ขลาด -๓-๓	-----	เป็น ชาย -๔-๔	ชาติ ---๕	ช้าง -๑-๕	งา -๗-๓
-๔--	ไม่ กล้า -๔๓๔	หาญ ๓--๕	-----	แม่ -๑-๕	ชี วัง -๗-๗	ยัง -๕-๗	ไม่ -๕-๗
-----	บรรลี่ย -๕-๕	ลาญ -๔๓๔	-----	ก็ -๕-๑	เซ ชาน -๔-๔	ชอก -๕-๔๓	ชอนไป -๔-๔
-----	คง ได้ -๔-๓	---๔	ดี ๕๔๓๔๕	-๕--	-----	-----	-----
พระเซษ -๑-๕	ฐา ---๗	ว่า -๑-๗	จริง -๕-๗	-๕--	แล้ว นื่อง -๕๗๕	รัก -๗๕๗	-๔--
เจ้าแหลม	หลัก	ตัก	เดือน		สติ	พี	

- ๔ ๓ ๕	- ๗ - ๔	- ๓ - ๓	--- ๓	- ๔ - -	-- ๕ ๔	๕ ๔ ๓ ๔	- ๕ - -
พลง	ประคอง	น้อง	รัก		จ	รลี	
--- ๗	-- ๗ ๗	- ๕ - ๑	--- ๑	- ๗ - -	--- ๕	๕ ๓ ๔ ๔	----
เข้า หยุด	ยั้ง	ฝั่ง	นที			เย็น	สบาย
- ๔ - ๑	--- ๒	- ๔ - ๗	-- ๑ ๑	--- ๒	- ๔ - -	--- ๑	-- ๑ ๑
----	----	----	----	เข้า หยุด	ยั้ง	ฝั่ง	นที
				- ๓ - ๑	- ๗ - ๓	--- ๔	-- ๗ ๕
----	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๔ - ๕	-- ๗ ๔	- ๕ - ๔	- ๓ - ๕	๗ ๕ ๔ ๓
- ๒ - ๑	- ๒ - ๔	เย็น	สบาย				
		--- ๑	-- ๑ ๑				

จากลักษณะการดำเนินทำนองดังปรากฏนี้ สามารถนำมาอธิบายให้เห็นอย่างละเอียดได้ที่ละ
ประโยคดังต่อไปนี้

ประโยคที่ 1

----	----	----	----	----	- ๕ - ๕	๔ ๓ - ๔	๖ ๕ - ๕
------	------	------	------	------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวจะพบว่าการดำเนินทำนองของทางร้องมีการใช้เสียงซอล (๕) เป็นหลักในการ
ดำเนินทำนอง โดยการเรียงเสียงซอล (๕) ผ่านเสียงฟา (๔) และเสียงมี (๓) แล้วจึงจบด้วยเสียงซอล
(๕)

ประโยคที่ 2

--- ๑	--- ๗	-- ๑ ๗	๖ ๕ - ๕	--- ๕	- ๗ - ๔	- ๕ - ๔	- ๕ - ๔
-------	-------	--------	---------	-------	---------	---------	---------

จากทำนองลักษณะการดำเนินทำนองเริ่มต้นสำนวนในวรรคทำด้วยเสียงโดสูง (๑) โไล่เรียงลงมาเสียงซอล (๕) แล้วใช้สำนวน - ๔ - ๕ ซ้ำสองครั้งก่อนจะจบสำนวนด้วยเสียงมี (๓) ในประโยคต่อไป

ประโยคที่ 3

- ๓ - -	- - - -	- - - -	- - - -	จะจับ	บท	พี	น้อง
				- - ๗ ๕	- - - ๕	๗ ๕ - ๗	- ๕ - ๗

จากทำนองจะพบว่าในวรรคทำคือเสียงจบของประโยคที่ 2 แล้วจึงเริ่มต้นสำนวนใหม่ในวรรครับด้วยบทร้อง "จะจับบทพี่น้อง" โดยการใช้เสียงที่ (๗) และเสียงซอล (๕) เป็นหลัก

ประโยคที่ 4

- ๑ - -	สอง	กษัตริย์		บี ดา	ตรัส	จับ	ไล่
	- - - ๕	- ๗ ๔ ๓	- ๔ - -	- ๓ - ๖ ๕	- - ๔ ๓	- ๔ - ๓	- - - ๕

จากทำนองในวรรคทำห้องที่ 1 คือหางเสียงจากประโยคที่ 3 ส่วนสำนวนของวรรคทำเริ่มต้นในห้องที่ 2 ซึ่งบทร้องต่อจากประโยคที่ 3 โดยการลากเสียงจากเสียงต่ำขึ้นไปเสียงสูง แล้วจึงหักเสียงลงต่ำอีกครั้งหนึ่ง ส่วนในวรรครับคำว่า "บี" ใช้เสียงต่ำก่อนแล้วขึ้นเสียงสูงเมื่อคำว่า "ดา" และคำว่า "ตรัส" ใช้เสียงจบเสียงเดียวกับคำว่า "กษัตริย์" คือเสียงมี (๓) และยังคงดำเนินทำนองโดยใช้เสียงเดิมในห้องที่ 3 ก่อนจะจบสำนวนด้วยเสียงมี (๓) ซึ่งเยื้องไปลงในประโยคต่อไป

ประโยคที่ 5

๔ ๓ - -	ออก ไพร	สานต์		เป็น	กษัตริย์	จัก	ร พรรดี
	- ๔ - ๖ ๕	- - - ๕	- - - ๗	- - ๑ ๗	๕ ๗ - ๕	- - - ๕	- ๗ - ๑

จากทำนองในวรรคทำจะพบว่าในห้องที่ 1 คือเสียงจบของประโยคที่ 4 แล้วจึงเริ่มสำนวนในห้องที่ 2 โดยเริ่มด้วยเสียงต่ำก่อนแล้วจึงขึ้นเสียงสูง ในวรรครับเริ่มสำนวนด้วยเสียงสูงแล้วค่อยไล่

เรียงลงมาเสียงต่ำ ก่อนจะกลับขึ้นไปจวรรคด้วยเสียงสูงอีกครั้งหนึ่ง จะเห็นว่ามีการใช้เสียงเพียง 3 เสียงคือเสียงโดสูง (๑) เสียงที่ (๗) และเสียงซอล (๕) โดยเรียงเสียง ๑ ๗ ๕ และ ๕ ๗ ๑

ประโยคที่ 6

	พิศ	ศ ดาร		มาเรียน	การ	เป่า	ปี่
- ๗ - -	- - - ๗	๕ ๓ ๕ ๕	- - - -	- ๗ ๕ ๕	- - ๗ ๕	- - - ๓	- - - ๓

จากทำนองในวรรคทำห้องที่ 1 คือทางเสียงของประโยคที่ 5 และเริ่มต้นสำนวนในห้องที่ 2 โดยเริ่มต้นคำว่า "พิศ" ด้วยเสียงสูง จากนั้นจึงเรียงเสียงลงมา ในวรรครับเริ่มต้นด้วยเสียงสูงเช่นเดียวกัน แล้วจึงลดระดับเสียงลงมาจบสำนวนด้วยเสียงมี (๓)

ประโยคที่ 7

	กระ ปี่		กระบอง				
- - - -	- ๕ - ๓	๕๕๕๓๕๕	- ๕ - ๕	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

จากทำนองจะเห็นการดำเนินทำนองโดยการใช้เสียงหลักเพียง 3 เสียง คือเสียงมี (๓) เสียงฟา (๕) และเสียงซอล (๕) ในการสร้างสำนวน

ประโยคที่ 8

พระเชษฐ	ฐา	ว่า	ไ้				
- - ๑ ๗	- ๕ - ๗	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	๕ ๗ - -	- ๕ - ๑	- - - -	- - - -

จากทำนองในวรรคทำห้องที่ 1 เริ่มต้นด้วยเสียงสูงก่อนจะลดระดับเสียงลงมาสู่เสียงที่ (๗) และการดำเนินทำนองในวรรคนี้คงยึดเสียงที่ (๗) เป็นหลัก ส่วนในวรรครับห้องที่ 1 เป็นทางเสียงของวรรคทำ แล้วเริ่มสำนวนในห้องที่ 2 โดยการร้องทางท่อนซึ่งมีสำเนียงจีน ซึ่งเสียงที่ใช้คือเสียงซอล (๕) และเสียงโดสูง (๑)

ประโยคที่ 9

----	---๑	-๒-๕	-๗-๑	----	---๗	--๑๗	๖๕๖๕-๕
------	------	------	------	------	------	------	--------

จากทำนองในวรรคทำเริ่มต้นนำด้วยเสียงโดสูง (๑) ซึ่งเป็นเสมือนการย้ำเสียงจากวรรคที่แล้ว ก่อนที่จะเริ่มสำนวนด้วยเสียงเรสูง (๒) แล้วลดเสียงลงมาเป็นคู่ 5 และเพิ่มเสียงขึ้นไปเป็นคู่ 3 ก่อนจะจบด้วยเสียงโดสูง (๑)

ประโยคที่ 10

----	--๗๔	๕๔๕๔	--๕๗	----	----	พอ เพื่อน	ยาก
						-๔-๔	-๕-๔๓

จากทำนองในวรรคทำ การดำเนินทำนองใช้เสียงเพียง 3 เสียงคือเสียงที่ (๗) เสียงซอล (๕) และเสียงฟา (๔) โดยการไล่เรียงเสียงลักษณะ ๗ ๕ ๔ และ ๔ ๕ ๗ ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองมีลักษณะค่อนข้างเรียบ ๆ

ประโยคที่ 11

สี่	ลำ บาก	บุก	บัน		กัน ทั่ง	สอง	
-๕ ๑ ๓	-๔-๓	---๓	-๓--	----	-๕-๕	-๗-๕	-๗--

จากทำนองในวรรคทำมีการดำเนินทำนองโดยยึดเสียงมี (๓) เป็นหลัก แล้วจึงเปลี่ยนเสียงสูงขึ้นไปในวรรครับซึ่งลักษณะทำนองเป็นการพุ่งจากเสียงต่ำขึ้นไปสู่เสียงสูง

ประโยคที่ 12

เข้า	ถึงวัง	ยัง	มีทัน		ได้ ทด	ลอง	
-- ๑ ๕	-- ๗ ๗	- ๕ - ๗	-- ๑ ๗	----	-๔๓ -๕๗	- ๕ - ๓๔	----

จากทำนองดังกล่าวมีการเริ่มต้นบทร้องมักจะขึ้นต้นด้วยเสียงสูงก่อนเสมอ และลดเสียงลงมาอยู่ที่เสียงที่ (๗) ส่วนในวรรครับเริ่มต้นคำว่า "ได้" ด้วยเสียงต่ำแล้วจึงเปลี่ยนระดับเสียงไปสู่เสียงสูงขึ้นที่คำว่า "ทด" จากนั้นจึงลดระดับเสียงลงมาจบด้วยเสียงฟา (๔) ที่คำว่า "ลอง"

ประโยคที่ 13

ก็	มา ต้อง	ยาก	เย็น		เป็น ภัย	พาล	เอย
- ๕ ๑ -	- ๔ - ๔๓	-- ๕ ๔	- ๓ - ๔	----	- ๔ - ๔	- ๓ - ๔	- ๕ - ๕

จากทำนองดังกล่าวในวรรคทำการดำเนินทำนองค่อนข้างจะใช้เสียงน้อย กล่าวคือ ลักษณะทำนองค่อนข้างจะราบเรียบ ส่วนในวรรครับมีการใช้เสียงคงเดิมเช่นเดียวกับวรรคทำเพียงแต่มีการส่งเสียงให้จบด้วยเสียงซอล (๕) ในห้องสุดท้ายทั้งนี้เพื่อผู้ขับร้องจะร้องเอื้อนบทพุดในประโยคต่อไป

ประโยคที่ 14

----	-- ๗ ๔	-- ๕ ๓	- ๔ - ๕	-- ๗ ๕	- ๔ - ๓	----	- ๔ - ๓

จากทำนองในวรรคทำในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 มีการสร้างทำนองโดยใช้เสียงคู่ 3 คือ เสียงมี (๓) และเสียงซอล (๕) ในลักษณะสรุปความ ส่วนในวรรครับมีการเรียงเสียงจากเสียงสูงลงมา และท้ายวรรคมีการซ้ำทำนอง

ประโยคที่ 15

----	- ๑ - ๓	-- ๔ ๕	- ๔ - ๗	----	--- ๕	-- ๗ ๕	๔ ๓ - ๔

จากทำนองในวรรคทำการดำเนินทำนองในท่อนที่ 1 ยังคงเป็นการใช้เสียงคู่ 3 ดังพบในประโยคที่ 14 จากนั้นจึงดำเนินทำนองต่อไปด้วยการยึดเสียงฟา (๔) ไว้แล้วนำไปสู่เสียงอื่นในลักษณะที่มีทิศทางขึ้น ส่วนในวรรครับทำนองมีลักษณะวนเวียนอยู่ในกลุ่มเสียงมี ฟา และซอล (๓ ๔ ๕)

ประโยคที่ 16

----	- ๓ - ๔ ๕	-- ๗ ๕	- ๔ - ๓	----	- ๑ - ๓	----	- ๔ - ๓
------	-----------	--------	---------	------	---------	------	---------

จากทำนองในวรรคทำพบว่าการดำเนินทำนองเป็นการเรียงเสียงซึ่งอยู่ในบันไดเสียงคือเสียงมี (๓) เสียงฟา (๔) เสียงซอล (๕) และเสียงที (๗) แล้วย้อนกลับมาจบด้วยเสียงมี (๓) ส่วนในวรรครับเป็นลักษณะการซ้ำเพื่อย้ำเสียงมี (๓)

ประโยคที่ 17

----	----	----	----	พระ อ	นุชา	ว่า	พระพี่
----	----	----	----	-- ๑ ๕	-- ๗ ๗	- ๕ - ๗	- ๕ ๑ ๗

จากทำนองในวรรครับเริ่มต้นบทด้วยเสียงสูงก่อนแล้วจึงลดเสียงลงมาเป็นคู่ 5 จากนั้นจึงดำเนินทำนองต่อไปโดยใช้เสียงที (๗) เป็นหลักในการดำเนินทำนอง

ประโยคที่ 18

- ๕ - -	นี้ ชี	ขลาด	----	เป็น ชาย	ชาติ	ช้าง	งา
- ๕ - -	- ๗ - ๔	- ๓ - ๓	----	- ๔ - ๔	--- ๕	- ๑ - ๕	- ๗ - ๓

จากทำนองในวรรคทำการดำเนินทำนองเริ่มด้วยเสียงสูงก่อนแล้วจึงลดเสียงลงมาเสียงต่ำโดย
จบวรรคด้วยเสียงมี (๓) ส่วนในวรรครับเริ่มต้นวรรคด้วยเสียงต่ำและพุ่งขึ้นเสียงสูง แล้วจึงกลับมาจบ
ด้วยเสียงต่ำลง

ประโยคที่ 19

	ไม้ กล้า	หาญ		แมน	ซี วัง	ยัง	ไม้
- ๔ - -	- ๔ ๓ ๔	๓ - - ๕	- - - -	- ๑ - ๕	- ๗ - ๗	- ๕ - ๗	- ๕ - ๗

จากทำนองในวรรคทำห้องที่ 1 เป็นทางเสียงของประโยคที่ 18 แล้วจึงเริ่มสำนวนในห้องที่ 2
โดยดำเนินทำนองโดยเสียงฟา (๔) และเสียงมี (๓) แล้วจึงจบสำนวนด้วยเสียงซอล (๕) ส่วนในวรรค
รับเริ่มต้นวรรคด้วยเสียงสูงก่อนแล้วจึงลดเสียงลงเป็นคู่ 5 จากนั้นจึงกลับขึ้นเสียงสูง และดำเนิน
ทำนองอยู่ ณ เสียงนั้น

ประโยคที่ 20

	บรร ลัย	ลาญ		กี	เซ ชาน	ชอก	ซอน ไป
- - - -	- ๕ - ๕	- ๔ ๓ ๔	- - - -	- ๕ - ๑	- ๔ - ๔	- ๕ - ๔๓	- ๔ - ๔

จากทำนองในวรรคทำการดำเนินทำนองมีการเว้นจังหวะในห้องแรก และห้องสุดท้ายของวรรค
และการดำเนินทำนองเป็นการเรียงเสียงจากเสียงสูงลงมา ส่วนในวรรครับสามารถแบ่งการดำเนิน
ทำนองได้เป็น 2 วรรคย่อย คือห้องที่ 1 และ 2 เริ่มด้วยเสียงซอล (๕) ลงมาที่เสียงมี (๓) และห้องที่
3 และ 4 เริ่มด้วยเสียงซอล (๕) ลงมาเสียงฟา (๔)

ประโยคที่ 21

	คง ได้		ด				
- - - -	- ๔ - ๓	- - - ๔	๕๔๓๔๕	- ๕ - -	- - - -	- - - -	- - - -

จากทำนองในวรรคทำการดำเนินทำนองมีการซ้ำเสียง ๕ ๔ ๓ อยู่ถึงสองครั้งก่อนจะจบด้วยเสียงซอล (๕)

ประโยคที่ 22

พระเชษฐ	ฐา	ว่า	จริง		แล้ว น้อย	รัก	
- ๑ - ๕	- - - ๗	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๕ - -	- ๕ ๗ ๕	- ๗ ๕ ๗	- ๕ - -

จากทำนองในวรรคทำการดำเนินทำนองเริ่มด้วยเสียงสูงแล้วจึงย่นลงมาเสียงต่ำเป็นคู่ 5 และดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่ (๗) เป็นหลัก ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองใช้เสียงค่อนข้างจะคงที่เพียง 3 เสียงคือ เสียงมี (๓) เสียงซอล และเสียงฟา (๔)

ประโยคที่ 23

เจ้าแหลม	หลัก	ตัก	เตียน		สติ	พี	
- ๔ ๓ ๕	- ๗ - ๔	- ๓ - ๓	- - - ๓	- ๔ - -	- - ๕ ๔	๕ ๔ ๓ ๔	- ๕ - -

จากทำนองในวรรคทำการดำเนินทำนองเริ่มด้วยเสียงต่ำแล้วพุ่งขึ้นเสียงสูง และย่นกลับลงมาเสียงต่ำ และคงเสียงไว้ ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองใช้เพียงเสียงซอล (๕) เสียงฟา (๔) และเสียงมี (๓) โดยการย่นกลับไปมา

ประโยคที่ 24

พลาจ	ประคอง	น้อย	รัก		จ	รลี	
- - - ๗	- - ๗ ๗	- ๕ - ๑	- - - ๑	- ๗ - -	- - - ๕	๔ ๓ ๔ ๔	- - - -

จากทำนองในวรรคทำห้องที่ 1 และห้องที่ 2 ใช้เสียงเดียวกัน คือเสียงที่ (๗) แล้วจึงขึ้นไปสู่เสียงโดสูง (๑) โดยทางเสียงก็ยังคงใช้เสียงที่ (๗) ดังไปอยู่ในห้องที่ 1 ของวรรครับ ส่วนในวรรครับมีการเรียงเสียงจากสูงลงมาเสียงต่ำ

ประโยคที่ 25

เข้า หยุด	ยัง	ฝั่ง	นที			เย็น	สบาย
- ๔ - ๑	--- ๒	- ๔ - ๗	-- ๑ ๑	--- ๒	- ๔ - -	--- ๑	-- ๑ ๑

จากทำนองในวรรคทำพบว่ามี การขึ้นต้นสำนวนด้วยเสียงต่ำ จากนั้นทำยวรรคจึงใช้เสียงสูง ส่วนในวรรครับก็ยังคงใช้เสียงจบเดียวกับวรรคทำ

ประโยคที่ 26

				เข้า หยุด	ยัง	ฝั่ง	นที
----	----	----	----	- ๓ - ๑	- ๗ - ๓	--- ๔	-- ๗ ๕

จากทำนองพบว่ามี การร้องบทซ้ำแต่มีการเปลี่ยนแปลงทำนอง โดยการดำเนินทำนองเป็นการเรียงเสียงมี (๓) เสียงฟา (๔) และเสียงซอล (๕)

ประโยคที่ 27

----	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๔ - ๕	-- ๗ ๔	- ๕ - ๔	- ๓ - ๕	๗ ๕ ๔ ๓

จากทำนองพบว่ามีในวรรคทำเริ่มต้นสำนวนด้วยเสียงสูงก่อน และลดเสียงลงมาจากนั้นกลับขึ้นไปเสียงเดิมอีกครั้ง แล้วจึงลงมาจบด้วยเสียงซอล (๕) ส่วนในวรรครับมีการดำเนินทำนองโดยซ้ำอยู่ที่เสียงฟา (๔) ถึงสามครั้งก่อนจะลงจบด้วยเสียงมี (๓)

ประโยคที่ 28

		เย็น	สบาย
- ๒ - ๑	- ๒ - ๔	--- ๑	-- ๑ ๑

จากทำนองเป็นการรับเสียงต่อจากประโยคที่ 27 ไล่เรียงมาจากที่เสียงต่ำ คือเสียงโด (๑)

รูปแบบการดำเนินทำนองทางร้องลงจบเพื่อบรรเลงเพลงสองชั้น และเพลงร้าย

การดำเนินทำนองเพื่อจบและต่อด้วยเพลงสองชั้น หรือเพลงร้าย มีวิธีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

พลา	ประคอง	น้อง	รัก		จ	รลี	
--- ๗	-- ๗ ๗	- ๕ - ๑	--- ๑	- ๗ - -	--- ๕	๔ ๓ ๔ ๔	-----
เข้า หยุด	ยัง	ฝั่ง	นที			เย็น	สบาย
- ๔ - ๑	--- ๒	- ๔ - ๗	-- ๑ ๑	--- ๒	- ๔ - -	--- ๑	-- ๑ ๑
				เข้า หยุด	ยัง	ฝั่ง	นที
---	---	---	---	- ๓ - ๑	- ๗ - ๓	--- ๔	-- ๗ ๕
---	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๔ - ๕	-- ๗ ๔	- ๕ - ๔	- ๓ - ๕	๗ ๕ ๔ ๓
		เย็น	สบาย				
- ๒ - ๑	- ๒ - ๔	--- ๑	-- ๑ ๑				

จากทำนองดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์และแสดงให้เห็นได้ที่ละประโยค ดังต่อไปนี้

ประโยคที่ 1

พลา	ประคอง	น้อง	รัก		จ	รลี	
--- ๗	-- ๗ ๗	- ๕ - ๑	--- ๑	- ๗ - -	--- ๕	๔ ๓ ๔ ๔	-----

จากทำนองในวรรคทำพบว่ามี การดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่ (๗) เป็นหลัก แม้จะมีเสียงอื่นก็เพียงเสียงเข้าประกอบเพื่อความสมบูรณ์ของทำนอง และในวรรครับมีลักษณะทำนองเคลื่อนที่ลงมาที่เสียงต่ำโดยจบด้วยเสียงฟา (๔)

ประโยคที่ 2

เข้า หยุด	ยัง	ฝั่ง	นที			เย็น	สบาย
- ๔ - ๑	--- ๒	- ๔ - ๗	-- ๑ ๑	--- ๒	- ๔ - -	--- ๑	-- ๑ ๑

จากทำนองในวรรคทำลักษณะการดำเนินทำนองยังคงใช้เสียงฟา (๔) ต่อจากประโยคที่ 1 ทำนองมีการเคลื่อนที่จากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำ แล้วตั้งต้นคำว่า "ฝั่ง" ด้วยเสียงต่ำที่สุดคือเสียงที่ต่ำ (๗) เรียงขึ้นมาจบสำนวนด้วยเสียงโด (๑) ส่วนในวรรครับในท้องที่ 1 และท้องที่ 2 เป็นการร้องคำว่า "เอ๋ย" แล้วจึงต่อด้วยคำว่า "เย็นสบาย" โดยใช้เสียงโด (๑)

ประโยคที่ 3

				เข้า หยุด	ยัง	ฝั่ง	นที
----	----	----	----	- ๓ - ๑	- ๗ - ๓	---- ๔	-- ๗ ๕

จากทำนองในวรรคทำผู้ร้องได้ปล่อยให้เว้นว่างไปจำนวน 4 ท้องเพื่อตั้งหลักร้องเนื้อความซ้ำในวรรครับ โดยการดำเนินทำนองเรียงจากเสียงมี (๓) ลงต่ำแล้วจึงจบด้วยเสียงมี (๓) เช่นเดิม จากนั้นจึงเรียงเสียงต่อไปจบด้วยเสียงซอล (๕)

ประโยคที่ 4

----	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๔ - ๕	-- ๗ ๔	- ๕ - ๔	- ๓ - ๕	๗ ๕ ๔ ๓
------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	---------

จากทำนองในวรรคทำเริ่มสำนวนด้วยเสียงสูง คือเสียงโดสูง (๑) เรียงเสียงโดยผ่านเสียงที่ (๗) และเสียงซอล (๕) การดำเนินทำนองเป็นการใช้เสียงในลักษณะถอยหลัง ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองใช้เสียงฟา (๔) เป็นหลักในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 แล้วจึงเคลื่อนที่ลงมาเสียงมี (๓) ในทำยวรรคโดยเรียงเสียงซึ่งอยู่ในบันเสียงนี้

ประโยคที่ 5

		เย็น	สบาย
- ๒ - ๑	- ๒ - ๔	- - - ๑	- - ๑ ๑

จากทำนองจะพบว่ามีการใช้สำนวนซึ่งซ้ำกับวรรครับประโยคที่ 2 เพื่อให้จบด้วยเสียงโด (๑) และนอกจากวิธีการลงจบจากทำนองนี้ ยังพบการลงจบเพื่อต่อด้วยเพลงสองชั้น และเพลงร้ายอีกลักษณะหนึ่งดังมีทำนองต่อไปนี้

ค้อย่าง	เหยียบ	เสียบ	ริม		ทะเล	ลี้ก	
- - ๑ ๑	- ๕ - ๕	- - - ๑	- ๕ - ๗	- - - -	- - ๕ ๕	- - - ๕	- ๗ - ๔
ถึงริม	พฤก	ชรา	ไทร		ตั้งใจ	หวัง	
- - ๕ ๗	๔ ๓ - ๕	- ๗ - ๕	- ๗ - ๔	- - - -	- - ๕ ๕	- - - ๕	- ๗ - -
ทั้งสอง	รา	ล้า	เลื่อย		เหนื่อย	กำลัง	
- - ๑ ๑	- - - ๗	- ๕ - ๑	- - - ๗	๕ ๗ - -	- - - ๔	๕๔๓-๔๔	- - - -
ลงหยุด	นั่ง	นอน	เล่น		เย็น	อุรา	เอย
- - ๔ ๓	- - - ๔	๕๔๓ - ๔	๕๔๓ -	- - - -	- - - ๔	- - ๔ ๔	- - ๖ ๕
- - - ๓	- - ๔ ๕	๗ ๕ ๔ ๓	- ๓ - -	- ๑ - ๓	- ๔ - ๕	- ๔ - ๖ ๕	- - - ๕

จากทำนองจะพบว่าการดำเนินทำนองนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้นแต่จะเริ่มมีความแตกต่างในวรรคสุดท้ายของบทร้อง ซึ่งมีบทร้องและทำนองต่อไปนี้

ทั้งสองราล้าเลื่อยหน้อยกำลัง   ลงหยุดนั้นนอนเล่นเย็นอุรา

ทั้งสอง	รา	ล้า	เลื่อย		หน้อย	กำลัง	
-- ๑ ๑	--- ๗	- ๕ - ๑	--- ๗	๕ ๗ --	--- ๕	๕๕๓-๕๕	----

จากทำนองจะพบว่าการดำเนินทำนองมีการเคลื่อนที่จากเสียงสูงพุ่งลงต่ำมาสู่เสียงฟา (๕) และในประโยคต่อไปมีทำนองดังนี้

ลงหยุด	นั่ง	นอน	เล่น		เย็น	อุรา	เอย
-- ๕ ๓	--- ๕	๕๕๓ - ๕	๕๕๓ -	----	--- ๕	-- ๕ ๕	-- ๖ ๕

จากทำนองจะพบว่าการดำเนินทำนองยังคงพุ่งเสียงลงต่ำ และมีการพลิกผันทำนองในห้องสุดท้ายของวรรครับด้วยการร้องคำว่า "เอย" ซึ่งไม่ปรากฏในบทประพันธ์ และในประโยคสุดท้ายมีทำนองดังนี้

--- ๓	-- ๕ ๕	๗ ๕ ๕ ๓	- ๓ --	- ๑ - ๓	- ๕ - ๕	- ๕ - ๖ ๕	--- ๕

จากทำนองพบว่าการดำเนินทำนองในประโยคนี้คือทำนองซึ่งจะแสดงการจบโดยในวรรคทำเสียงหลัก คือเสียงมี (๓) และเรียงเสียงจากเสียงมี (๓) ผ่านเสียงฟา (๕) ไปสู่เสียงซอล (๕) อันแสดงการจบในที่สุดเพื่อบรรเลงเพลงโอดต่อไป

รูปแบบการดำเนินทำนองทางร้องลงจบเพื่อบรรเลงเพลงเชิด เสมอ ลา และรัว

การร้องลงจบเพื่อส่งไปสู่การร้องเพลงเชิด เสมอ ลา และรัว สามารถลงจบได้ด้วยทำนองดังที่ เบญจรงค์ ฌนโกเศศ ได้สาธิตวิธีการขับร้อง ดังต่อไปนี้

----	--- ค	--- ๗	-- ๒ ๑	--- ๖	-- ๑ ค	-- ๑ ๖	ค ๔ - ๔
----	นี่ - ค ๗ ๔	ขลาด - ๓ - ๔	----	เป็นชาย -- ๔ ๔	ชาติ --- ๔	ข้าง - ๓ - ๕	งา - ๗ - ๔
----	ไม่กล้า ค ๔ - ๕	หาญ - ๔ - ๗	----	แมน --- ๑	ซีวัง -- ๗ ๗	ยัง --- ๗	ไม่ --- ๕
- ๗ --	บรรลีย์ -- ๕ ๕	ลาญ --- ๔	----	ก็ --- ๔	เซซาน - ๓ ๔ ๔	ชอกซอน - ๔ ๓ ๔	ไป --- ๔
----	คงได้ -- ๕ ๕	ดี - ๔ - ๕	----	พระเชษฐ -- ๑ ๗	ฐา - ๕ - ๑	ว่า --- ๗	จริง - ๕ - ๗
----	แล้วน้อง - ๕ ๗ ๕	รัก ๗ - ๕ ๗	----	เจ้าแหลม - ๔ ๓ ๕	หลัก - ๗ - ๓	ตัก --- ๓	เดือน --- ๔
----	สติ -- ๓ ๔	พี่ --- ๕	- ๔ --	พลาญ --- ๕	ประคอง -- ๕ ๕	น้อง --- ๕	รัก ๖ - ๕ ๖
--- ๔	-- ๕ ๖	-- ๑ ๖	- ๕ - ๖	ค ๔ --	--- ๕	- ๔ --	รลี -- ๕ ๕
----	เข้าหยุด -- ๕ ๔	ยัง ๔ -- ๕	- ๖ - ๕	-- ๑ ๔	-- ๕ ๖	--- ๒	นที -- ๔ ๔
--- ๑	-- ๒ ๑	--- ๕	-- ๖ ๕	--- ๒	-- ๑ ๒	--- ๔	-- ๖ ๕
--- ๔	-- ๕ ๖	- ๕ - ๖	- ๗ - ๑	----	เย็น --- ๑	สบาย -- ๑ ๑	เอย --- ๑

จากทำนองการร้องเพื่อลงจบอันนำไปสู่การบรรเลงเพลงเชิด เพลงเสมอ เพลงลา และ เพลงรัว การดำเนินทำนองในตอนต้นมีลักษณะเช่นเดียวกับทางร้องที่ปรากฏในข้างต้น แต่ความแตกต่างเริ่มขึ้นเมื่อบทประพันธ์วรรณคดีสุดท้าย ซึ่งมีบทประพันธ์ และทำนองต่อไปนี้

พลาญประคองน้องรักจาลี

เข้าหยุดยังฝั่งนทีเย็นสบาย

พลาจ	ประคอง	น้อง	รัก				
--- ๕	-- ๕ ๕	--- ๕	๖ - ๕ ๖	--- ๔	-- ๕ ๖	-- ๑ ๖	- ๕ - ๖

จากทำนองดังกล่าวพบว่าในวรรคทำมีลักษณะการดำเนินทำนองโดยใช้เสียงเพียงสองเสียงคือ เสียงซอล (๕) และเสียงลา (๖) ส่วนในวรรครับเป็นการดำเนินทำนองโดยเริ่มด้วยเสียงต่ำก่อน แล้วจึงใช้เสียงสูง ก่อนจะกลับมาจบด้วยเสียงตั้งต้นคือเสียงฟา (๔) ในประโยคถัดไปมีทำนองดังต่อไปนี้

	จ		รลี		เข้าหยุด	ยัง	
๕ ๔ --	--- ๕	- ๔ --	-- ๕ ๕	----	-- ๕ ๔	๔ -- ๕	- ๖ - ๕

จากทำนองดังกล่าวจะพบว่าในวรรคทำ และวรรครับเป็นการดำเนินทำนองโดยค่อนข้างจะไม่เคลื่อนไหวมากนัก จะเห็นว่ามีเสียงเพียงสามเสียง คือเสียงซอล (๕) เสียงฟา (๔) และเสียงลา (๖) และในประโยคต่อไปมีทำนองต่อไปนี้

		ฝั่ง	นที				
-- ๑ ๔	-- ๕ ๖	--- ๒	-- ๔ ๔	--- ๑	-- ๒ ๑	--- ๕	-- ๖ ๕

จากทำนองในวรรคทำสามารถแบ่งเป็น 2 วรรคย่อยคือ ห้องที่ 1 และห้องที่ 2 เป็นการเรียงเสียงโดยใช้เสียงสูงเป็นเสียงนำก่อน ส่วนห้องที่ 3 และห้องที่ 4 เป็นการเคลื่อนที่จากเสียงต่ำพุ่งขึ้นหาเสียงสูง ส่วนในวรรครับก็สามารถแบ่งทำนองเป็น 2 ส่วน คือห้องที่ 1 กับห้องที่ 2 มีเสียงเรสูง (๒) เป็นหลักในการสร้างทำนอง และห้องที่ 3 กับห้องที่ 4 มีเสียงซอล (๕) เป็นหลักในการสร้างทำนอง ทำนองในประโยคต่อไปมีทำนองดังนี้

--- ๒	-- ๑ ๒	--- ๔	-- ๖ ๕	--- ๔	-- ๕ ๖	- ๕ - ๖	- ๗ - ๑
-------	--------	-------	--------	-------	--------	---------	---------

จากทำนองในวรรคทำมีสำนวนล้อเลียนกับประโยคที่แล้วโดยการใช้เสียงต่ำ หว่า การใช้เสียงมีการสลับกับสำนวนในประโยคที่แล้ว ดังเห็นได้ในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 แล้วจึงเรียงเสียงมาสู่

เสียงซอล (๕) ส่วนในวรรครับเป็นการซ้ำสำนวนจากห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ของวรรคทำ อันนำไปสู่ การจบสำนวนที่เสียงโดสูง (๑) ด้วยการเรียงเสียง และในประโยคสุดท้ายมีทำนองดังนี้

	เย็น	สบาย	เอย
----	--- ๑	-- ๑ ๑	--- ๑

จากทำนองพบว่ามีการใช้เสียงเพียงเสียงเดียวในการดำเนินทำนองเพื่อสรุปความลงจบ คือเสียงโดสูง (๑)

รูปแบบการดำเนินทำนองทางร้องลงจบเพื่อบรรเลงเพลงโอด

การดำเนินทำนองทางร้องเพื่อลงจบแล้วต่อด้วยเพลงโอดนั้น ทำนองในตอนต้นมีวิธีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับการขับร้องปกติ แต่มีข้อแตกต่างในตอนท้ายของทำนอง ซึ่งสามารถแบ่งการลงจบได้เป็น 2 วิธี คือ

การลงโอดแบบสั้น ซึ่งมีวิธีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

แล้วสวม	สอด	กอด	น้อง		ประคอง	หัตถ์	
-- ๑ ๑	--- ๕	--- ๕	- ๗ - ๑	----	-- ๕ ๕	--- ๕	- ๓ - -
สอง	กษัตริย์	โคก	ทรง		กันแสง		๕๔๓๔๕
--- ๕	๗ - ๕ ๓	-- ๕ ๓	--- ๕	----	-- ๕ ๕	--- ๕	๕
	ศิโย			พระ	อภัย		มณี
----	--- ๕	----	--- ๗	--- ๑	-- ๗ ๗	- ๕ - -	-- ๗ ๗
	ศรี		สุวรรณ				
- ๕ - -	- ๕ - ๗	-- ๑ ๗	๒ ๑ - ๑	----	--- ๑	----	--- ๕
----	--- ๕	- ๗ - ๕	๕ ๓ ๕ ๕	----	-- ๕ - ๕	๕ ๓ ๕ ๕	----
----	--- ๕	----	-- ๑ ๕	----	- ๖ ๕ ๕	- ๕ - ๗	----

----	--- ๗	-----	-----	-- ๑ ๗	- ๖ - ๕	๖ ๕ - ๕	-----
-----	--- ๔	--- ๕	--- ๔	--- ๕	-- ๔ ๓	-----	-----
-----	-----	-----	-----	-----	-----	กีฬา	กัน
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-- ๖ ๗	--- ๗
-----	- ๖ - ๗	ชอน ๒ ๑ - ๖	ชบ --- ๖	-----	-- ๑ ๕	๖ ๕ ๑ ๔	๕ ๔ - ๖
-- ๕ ๑	๒ ๑ --	สลบ -- ๕ ๔	ไป --- ๕	-----	-----	-----	-----

ลักษณะการดำเนินทำนองด้วยการลงจบเพื่อนำไปสู่การบรรเลงเพลงโอดในแบบที่ 1 นี้ จะพบลักษณะการดำเนินทำนองที่เริ่มแตกต่างจากทางอื่นในวรรคสุดท้ายของบทประพันธ์เช่นกัน ซึ่งมีบทและทำนองดังต่อไปนี้

พระอภัยมณีศรีสุวรรณ   กีพากันชอนชบสลบไป

ประโยคที่ 1

พระ	อภัย		มณี		ศรี		สุวรรณ
--- ๑	-- ๗ ๗	- ๕ --	-- ๗ ๗	- ๕ --	- ๕ - ๗	-- ๑ ๗	๒ ๑ - ๑

จากทำนองพบว่าในวรรคทำการดำเนินทำนองยังคงมีลักษณะปกติ กล่าวคือต้นวรรคยังคงใช้เสียงสูงในคำแรก จากนั้นจึงเปลี่ยนลักษณะการดำเนินทำนองในวรรครับซึ่งใช้เสียงลงต่ำกว่า การดำเนินทำนองปกติ โดยพบว่ามีการใช้เสียงเร (๒) มาเป็นตัวเชื่อมแล้วจบสำนวนด้วยเสียงโด (๑)

ประโยคที่ 2

-----	--- ๑	-----	--- ๔	-----	--- ๕	- ๗ - ๕	๔ ๓ ๕ ๔
-------	-------	-------	-------	-------	-------	---------	---------

จากทำนองพบว่าในวรรคทำตั้งต้นสำนวนด้วยเสียงจบของวรรครับประโยคที่ 1 และข้ามไปสู่เสียงฟา (๔) ส่วนในวรรครับมีการดำเนินทำนองโดยเรียงเสียงที่ (๗) เสียงซอล (๕) เสียงฟา (๔) และเสียงมี (๓)

ประโยคที่ 3

----	- ๔ - ๕	๕ ๓ ๕ ๔	----	----	--- ๔	----	-- ๑ ๕
------	---------	---------	------	------	-------	------	--------

จากทำนองพบว่าในวรรคทำเป็นการซ้ำสำนวนของวรรครับประโยคที่ 2 ส่วนในวรรครับยังคงใช้ทำเสียงของวรรครับคือ เสียงฟา (๔) เป็นเสียงตั้ง และในทำยวรรคการเคลื่อนที่ของทำนองเริ่มจากเสียงสูงไล่เรียงลงมาเสียงต่ำลักษณะคู่ 4

ประโยคที่ 4

----	- ๖ ๕ ๔	- ๕ - ๗	----	--- ๗	----	----	----
------	---------	---------	------	-------	------	------	------

จากทำนองพบว่าในวรรคทำการดำเนินทำนองยังคงเป็นการเรียงเสียงต่อเนื่องมาจากวรรครับของประโยคที่ 3 แล้วจึงย้อนกลับไปจบด้วยเสียงที่ (๗) ส่วนในวรรครับเป็นการตั้งต้นเพื่อสำนวนใหม่โดยการใช้เสียงที่ (๗)

ประโยคที่ 5

-- ๑ ๗	- ๖ - ๕	๖ ๕ - ๕	----	----	--- ๔	--- ๕	--- ๔
--------	---------	---------	------	------	-------	-------	-------

จากทำนองพบในวรรคทำการดำเนินทำนองเป็นการเรียงเสียงจากเสียงโดสูง (๑) มาจบด้วยเสียงซอล (๕) โดยเป็นสำนวนที่ต่อเนื่องมาจากวรรครับของประโยคที่ 4 และวรรคทำเป็นลักษณะสำนวนใหม่

ประโยคที่ 6

--- ค๕	-- ๔ ๓	-----	-----	-----	-----	-----	-----
--------	--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

จากทำนองคือเสียงที่ต่อเนื่องมาจากวรรครับของประโยคที่ 5 มาจบสำนวนด้วยเสียงมี (๓)

ประโยคที่ 7

-----	-----	กีฬา	กัน	-----	-----	ซอน	ซบ
-----	-----	-- ๖ ๗	--- ๗	-----	- ๖ - ๗	๒ ๑ - ๖	--- ๖

จากทำนองในวรรคทำสำนวนนั้นเป็นการใช้เสียงเพียงสองเสียง คือเสียงลา (๖) และเสียงที (๗) ส่วนในวรรครับเป็นการเรียงเสียงจากเสียงต่ำพุ่งขึ้นไปสู่เสียงสูง แล้วย้อนกลับมาลงจบที่เสียงลา (๖)

ประโยคที่ 8

-----	-- ๑ ๕	๖ ๕ ๑ ๔	๕ ๔ - ๖	-- ๕ ๑	๒ ๑ --	สลับ	ไป
-----	-- ๑ ๕	๖ ๕ ๑ ๔	๕ ๔ - ๖	-- ๕ ๑	๒ ๑ --	-- ๕ ๔	--- ๕

จากทำนองจะพบว่าในวรรคทำการดำเนินทำนองมีลักษณะคล้ายกับทำนองทางบรรเลงมากกว่าทางร้อง ดังจะพบว่ามีลักษณะไต่ซึ่งค่อนข้างจะถี่ และมีเสียงหลักในการดำเนินทำนองโดยการเรียงเสียงจากเสียงฟา (๔) ไปสู่เสียงลา (๖) ส่วนในวรรครับเป็นการร้องโดยเริ่มจากเสียงซอล (๕) สูงขึ้นไปเป็นคู่ 5 แล้วย้อนกลับมาจบด้วยเสียงซอล (๕) เพื่อรับด้วยเพลงโอดต่อไป

วิธีการลงโอดแบบยาว มีวิธีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

แล้วสวม	สอด	กอด	น้อง		ประคอง	หัตถ์	
-- ๑ ๑	--- ๕	--- ๕	- ๗ - ๑	----	-- ๕ ๕	--- ๔	- ๓ --
สอง	กษัตริย์	โศก	ทรง		กันแสง		
--- ๕	๗ - ๔ ๓	-- ๔ ๓	--- ๔	----	-- ๔ ๔	--- ๔	๕๕๓๔๕๕
	ศิรัย			พระ	อภัย		มณี
----	--- ๕	----	--- ๗	--- ๑	-- ๗ ๗	- ๕ --	-- ๗ ๗
	ศรี		สุวรรณ				
- ๕ --	- ๕ - ๗	-- ๑ ๗	๒ ๑ - ๑	----	--- ๑	----	--- ๔
----	--- ๕	- ๗ - ๕	๕ ๓ ๕ ๕	----	- ๔ - ๕	๔ ๓ ๕ ๕	----
----	--- ๔	----	-- ๑ ๕	----	- ๖ ๕ ๕	- ๕ - ๗	----
----	--- ๗	----	----	-- ๑ ๗	- ๖ - ๕	๖ ๕ - ๕	----
----	--- ๕	--- ๕	--- ๔	--- ๕	-- ๕ ๓	----	----
----	----	----	----	----	กีฬา	กัน	เอย
----	----	----	----	----	- ๕ ๓ ๕	--- ๕	--- ๕
----	ชอน	ชบ					
----	--- ๕	--- ๕	- ๔ --	----	- ๑ - ๑	- ๗ - ๑	- ๓ - ๕ ๕
----	สลบ	ไป					
----	-- ๕ ๓	--- ๔	--- ๔	----	----	----	----
----	--- ๕	--- ๗	--- ๑	----	----	----	----
----	--- ๑	--- ๗	--- ๑	๗ ๕ --	----	----	----
----	--- ๗	--- ๑	--- ๓	--- ๔	- ๕ - ๑	--- ๖	- ๑ - ๕

หากพิจารณาทำนองการลงจบเพื่อบรรเลงเพลงโอดทั้งสองแบบนี้ ในตอนต้นบทมีการขับร้องในลักษณะเดียวกัน จนกระทั่งถึงบทร้องในบาทที่ 4 (วรรคส่ง) ดังเนื้อความว่า "ก็พากันซอนชบสลับไป" จึงจะมีวิธีการการร้องซึ่งแตกต่างกันไป กล่าวคือ การร้องลงโอดแบบนี้ระหว่างคำว่า "ซอนชบ" และคำว่า "สลับไป" มีการร้องครวญดังทำนองต่อไปนี้

----	-- ๑ ๕	๖ ๕ ๑ ๔	๕ ๔ - ๖	-- ๕ ๑	๒ ๑ --	----	----
------	--------	---------	---------	--------	--------	------	------

แต่หากเป็นการร้องลงโอดแบบยาว จะมีการร้องครวญในลักษณะแตกต่างกัน ดังมีทำนองต่อไปนี้

----	ชอน -- ๔	ชบ -- ๕	- ๔ --	----	- ๑ - ๑	- ๗ - ๑	- ๓ - ๔ ๕
----	สลับ -- ๔ ๓	ไป -- ๔	-- ๔	----	----	----	----
----	-- ๕	-- ๗	-- ๑	----	----	----	----
----	-- ๑	-- ๗	-- ๑	๗ ๕ --	----	----	----
----	-- ๗	-- ๑	-- ๓	-- ๔	- ๕ - ๑	-- ๖	- ๑ - ๕

จากทำนองดังกล่าวจะพบว่าการร้องครวญซึ่งต่างกันกล่าวคือ ระหว่างคำว่า "ซอนชบ" ถึงคำว่า "สลับไป" การร้องโอดแบบสั้น มีวิธีการดำเนินทำนองโดยใช้สำนวนซึ่งกระชับมากกว่าการร้องโอดแบบยาว ซึ่งใช้การดำเนินทำนองอย่างช้า ๆ อีกทั้งตอนท้ายหลังจากสิ้นสุดคำว่า "สลับไป" ปรากฏมีการเอื้อนสลับกับการหยุดเพื่อดำเนินไปสู่การจบเพลงด้วยเสียงซอล (๕)

รูปแบบการดำเนินทำนองทางบรรเลง

การดำเนินทำนองทางบรรเลงมีการสร้างทำนองขึ้นโดยอาศัยเสียงตกจากทำนองทางร้อง กับทั้งมีการสร้างทำนองขึ้นเองในส่วนที่ผู้ขับร้องได้เว้นว่างจังหวะ และมีวิธีการบรรเลง ดังต่อไปนี้

---1	---5	---7	---5	-1-5	-7-5	1575	4571
5171	7545	117-	34-5	7543	1345	7573	45--
74-3	-1-1	5713	45--	7345	7543	2141	43-3
1345	7543	21-5	7543	4354	5321	2175	71--
1175	4321	7125	7-1-	5175	4574	5411	-765
---7	5555	4313	4745	-1-5	-157	--13	4347
4745	1175	1573	1175	2521	7175	4575	4345
41-1	-7-1	757-	3-45	-1-5	-7-5	-4-5	-7--
1---	7651	4571	3-4-	4313	3451	5175	4313
15-1	4575	7573	4745	--75	1757	4574	5-7-
1521	7545	117-	34-5	-1-5	-7--	-656	7175
4571	7573	4517	575-	4313	4511	7545	7543
1343	4575	4573	4745	7517	2171	7545	7345
7176	5671	757-	34-5	-1-5	-7-5	1757	4571
1715	7571	712-	57-1	5171	2575	7545	7-1-
1717	1715	--47	5745	7517	2175	457-	5-15
-175	1757	7545	7345	-1-5	-7-1	7571	3-4-
4311	7545	7511	7543	-1-3	-4-7	4745	17-5
-175	1757	7545	7-1-	7125	7121	7517	5745
1754	5354	5154	5754	4311	7545	7573	4745
5751	7574	4453	4745	7545	7543	1343	1413
4575	1175	4313	4574	57-1	7545	1175	1754
1343	1345	2171	7543	1171	7545	7515	4313
-217	5745	7545	7543	-1-1	-7-5	457-	3-45

- 1 - 5	- 7 - 5	- 4 - 5	- 7 - -	1̇751̇	- 71̇3	457-	1-34
4313	3457	51̇57	543-	4313	3457	4573	47--
- 51̇5	1̇7-6	- 5--	- 7-1̇	7651̇	571̇3	4571	3-4-
4313	3413	4143	4757	- 4-3	1345	7545	1571̇
5171̇	7545	7545	4321	- 3-1	4313	4574	11̇75
- 5-5	- 1̇-7	- 457	7345	751̇7	- 5-4	1345	7543
2141	34-3	1245	2̇571̇	2̇171̇	7545	7545	4321
1555	4571̇	2̇52̇1̇	- 765	- 5-5	4575	1̇7-5	457-
- 1̇75	4575	2̇17-	- 543	4343	4571̇	3411̇	7543
- 1-3	- 4-5	757-	3-45	- 1̇75	1̇751̇	5745	7-1̇-
- 71̇5	4573	4571̇	3-4-	- 345	7545	1575	4313
- 3-1	3411̇	11̇75	7345	--73	- 4-5	7543	43--
- 1-3	- 345	- 4-7	5555				

จากการดำเนินงานของทางบรรเลงพบว่ามีการใช้เสียงซึ่งอยู่ในบันไดเสียง ม ฟ ซ X ท ด (3 4 5 X 7 1̇) ในการสร้างทำนอง ซึ่งมีทั้งการสร้างทำนองโดยการเรียงเสียง และการกระโดดข้ามเสียง และข้อสังเกตคือการใช้เสียงเร (2) ซึ่งจะพบแต่เสียงสูงเท่านั้น กล่าวคือใช้นิ้วก้อยของสายเอกจะไม่พบการใช้เสียงเร (2) โดยใช้นิ้วชี้ของสายทุ้ม ส่วนการดำเนินงานในภาพรวมนั้นพบว่ามีการใช้การลักจังหวะค่อนข้างมาก ตัวอย่างเช่น 7573 45-- , 5713 45-- , 2̇175 71-- , 71̇25 7-1̇-หรือ 757- 3-45 เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้สำนวนซึ่งซ้ำกันหลายครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยเสียงที (7)	เช่น	7543, 7571̇, 7545
สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยเสียงโด (1)	เช่น	11̇75, 1343, 1751̇, 1575
สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยเสียงเร (2)	เช่น	2̇171̇
สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยเสียงมี (3)	เช่น	3-45, 3-4-
สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยเสียงฟา (4)	เช่น	4745, 4313, 4575
สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยเสียงซอล (5)	เช่น	5171̇, 5713

ความสัมพันธ์ระหว่างทางร้องกับทางบรรเลงเพลงเซ็ดหุ่นกระบอ

เพลงเซ็ดหุ่นกระบอนั้น อาจกล่าวได้ว่าเนื้อทำนองเกิดขึ้นมาจากทางร้องเป็นเบื้องต้น แล้วผู้บรรเลงซออุ้งจึงใช้ปฏิภาณ (Improvisation) ของแต่ละบุคคลในการบรรเลง "ด้น" (Impromptu) ให้เกิดความกลมกลืนไปกับการขับร้อง

ความสัมพันธ์ของทางร้องกับทางบรรเลงด้านการดำเนินทำนอง

ในด้านการดำเนินทำนองนั้นถึงแม้ความสำคัญจะอยู่ที่การขับร้องแต่การขึ้นต้นบทร้องนั้น จำต้องใช้ซออุ้งบรรเลง ทั้งนี้เพื่อเป็นการตั้งเสียงให้กับผู้ขับร้อง และยังเป็นทำนองซึ่งเป็นเอกลักษณ์อันสำคัญของเพลงอีกด้วย จากการศึกษาพบว่ามีทำนองดังนี้

ทำนองตัวอย่างที่ 1

--- 1 -	--- 5	--- 7	--- 5	- 1 - 5	- 7 - 1̇	5 1̇ 7 1̇	2̇ 5 7 1̇
7 5 4 5	7 1 3 4	3 1 3 4	5 1̇ 7 5	--- 5	--- 5	4 3 - 4	- 5 - 5

ทำนองตัวอย่างที่ 2

--- 1	--- 5	--- 7	--- 5	- 1 - 5	- 7 - 5	7 5 4 5	7 1̇ 7 1̇
2̇ 5 2̇ 1̇	7 1 3 4	3 1 3 4	5 1̇ 7 5	--- 5	--- 5	4 3 - 4	- 5 - 5

ทำนองจากตัวอย่างทั้งสองสามารถพิจารณาจะพบว่า การดำเนินทำนองในวรรคทำจากทั้งสองตัวอย่างมีการดำเนินทำนองเหมือนกัน และเมื่อพิจารณาจะพบอีกว่ามีการใช้เสียงสายเปล่าของทั้ง 2 สาย คือเสียงโด (1) และเสียงซอล (5) อาจจะได้เป็นการสำรวจเสียงคู่ 5 ของซออุ้งที่ตั้งเสียงได้ตรงแล้วหรือยังประการหนึ่ง หรืออาจเป็นการแสดงให้เห็นถึงเสียงอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ (Tonal Timbre) ของซออุ้งโดยการสีขึ้นต้นด้วยเสียงสายเปล่าทั้งสองสาย ส่วนใน 2 ห้องหลังของวรรคทำนั้น ห้องที่ 3 ใช้เสียงที่ (7) และห้องที่ 4 จบด้วยเสียงซอล (5) ส่วนในวรรครับจากตัวอย่างทั้งสอง

มีความแตกต่างกันออกไปบ้างในการดำเนินทำนอง แต่เมื่อพิจารณาจะพบว่าใน 2 ห้องแรกของวรรครับ มีการลอกแบบมาจากวรรคทำเพียงแต่ตัดให้มีจังหวะสั้นลงจาก 4 ห้องเหลือเพียง 2 ห้องคล้ายกับวิธีการ ตัดทอนในเพลงเถา ดังทำนองต่อไปนี้

- 1	- 5	- 7	- 5
--- 1	--- 5	--- 7	--- 5

ใน 2 ห้องหลังของวรรคจากตัวอย่างทั้งสอง การดำเนินทำนองในตัวอย่างที 1 มีการ เคลื่อนไหวของทำนองค่อนข้างจะมากกว่าตัวอย่างที่ 2 แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินทำนองจากทั้ง 2 ตัว อย่างก็ลงจบด้วยเสียงโดสูง (i) เช่นเดียวกัน ฉะนั้นจึงสามารถอนุมานได้ว่าลักษณะการดำเนินทำนอง ในประโยคที่ 1 นั้นมีรูปแบบดังนี้

--- 1	--- 5	--- 7	--- 5	- 1 - 5	- 7 - 5	X X X X	X X X 1
-------	-------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

ในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ของวรรครับนั้นที่เครื่องหมาย X ผู้บรรเลงสามารถคิด ทำนองได้โดยอิสระโดยใช้เสียงที่อยู่ที่อยู่ในกลุ่มเสียง ม ฟ ซ X ท ด (3 4 5 X 7 1) และจะต้องมาลง จบด้วยเสียงโดสูง (i)

การดำเนินทำนองในประโยคที่ 2 นั้นวรรคทำจากทั้งสองตัวอย่างมีความแตกต่างกัน เพียงห้องที่ 1 เท่านั้น ส่วนอีก 3 ห้องมีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกัน ดังทำนองต่อไปนี้

7 5 4 5			
2 5 2 1	7 1 3 4	3 1 3 4	5 1 7 5

ส่วนในวรรครับทั้งวรรคมีลักษณะการดำเนินทำนองเช่นเดียวกัน ดังทำนองต่อไปนี้

--- 5	--- 5	4 3 - 4	- 5 - 5
-------	-------	---------	---------

หากพิจารณาจะพบว่าในวรรครับนี้มีการดำเนินทำนองเพื่อข้อยู่ที่เสียงซอล (5) ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนความรู้สึกโดยการใช้เสียงมี (3) และเสียงฟา (4) มาคั่นในท้องที่ 3 ก็ตาม ลักษณะการดำเนินทำนองในวรรครับนี้จึงมีลักษณะคล้ายกับลูกเท่า

ดังนั้นในประโยคที่ 2 จึงสามารถอนุมานลักษณะรูปแบบการดำเนินทำนองของวรรคได้ดังนี้

--- 5							
หรือ	7 1 3 4	3 1 3 4	5 1 7 5	--- 5	--- 5	4 3 - 4	- 5 - 5
--- 1							

และเมื่อสรุปทำนองที่ข้อยู่บรรเลงเพื่อส่งให้ผู้ขับร้องจึงมีรูปแบบดำเนินทำนองดังต่อไปนี้

--- 1	--- 5	--- 7	--- 5	- 1 - 5	- 7 - 5	X X X X	X X X 1
หรือ	7 1 3 4	3 1 3 4	5 1 7 5	--- 5	--- 5	4 3 - 4	- 5 - 5
--- 1							

ในด้านผู้ขับร้องจะเริ่มต้นร้องในวรรครับของประโยคที่ 2 ในทำนองเดียวกับที่ข้อยู่บรรเลงคือ --- ๕ --- ๕ ๔ ๓ - ๔ - ๕ - ๕ จากนั้นผู้ขับร้องจึงร้องต่อไปด้วยทำนองต่อไปนี้

--- ๑	--- ๗	-- ๑ ๗	๖ ๕ - ๕	--- ๕	- ๗ - ๕	- ๕ - ๔	- ๕ - ๔ ๓
-------	-------	--------	---------	-------	---------	---------	-----------

ในท้องที่ 2 ของวรรครับเสียงที่ (๗) ที่ปรากฏนั้นผู้ขับร้องใช้วิธีการร้องทางเสียงขึ้นจมูก หรือเรียกเสียงนาสิก และในทำนองนี้ผู้บรรเลงข้อยู่ก็จะเริ่มวิธีการสัดันไปเรื่อย ๆ ให้เกิดความกลมกลืนกับทางร้อง ดังมีวิธีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

- 1 - 5	- 1 5 7	-- 1 3	4 3 4 7	4 7 4 5	1 1 7 5	1 5 7 3	1 1 7 5
---------	---------	--------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทางร้องและทางบรรเลงจะเห็นว่าในวรรคทำ ห้องที่ 1 และห้องที่ 2 ทางบรรเลงกับทางร้องมีทิศทางการดำเนินทำนองไปในทางเดียวกัน คือสามารถลงจบได้ด้วยเสียงที่ (7) เช่นเดียวกันในห้องที่ 2 ส่วนในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ทางร้องมีการเคลื่อนที่ของทำนองจากเสียงโด (๑) มาลงจบที่เสียงซอล (๕) โดยใช้เสียงลา (๖) เป็นเสียงผ่าน แต่สำหรับทางบรรเลงนั้นมิได้มีลักษณะทำนองเช่นเดียวกับทางร้อง แต่การดำเนินทำนองจากเสียงโดสูง (1) มาลงจบที่เสียงซอล (5) มีการยกเอียงและไปลงที่ห้องถัดไป คือห้องที่ 1 ของวรรครับ นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายในทำนองมากกว่าทางร้อง กล่าวคือในขณะที่ทางร้องเป็นทำนอง -- ๑ ๗ ๖ ๔ - ๕ แต่ทางบรรเลงมีลักษณะทำนอง -- 1 3 4 3 4 7 4 7 4 5 จะสังเกตว่าเสียงซอล (5) นั้นมิได้ลงในจังหวะของทางร้องแต่เอียงไปอีก 1 ห้อง

ในวรรครับทางร้องมีรูปแบบการดำเนินทำนองต่อเนื่องจากวรรคทำ กล่าวคือในห้องที่ 1 นั้นเป็นทางเสียงของวรรคทำ คือเสียงซอล (๕) และจบเสียงนี้ด้วยการขึ้นนาสิกเสียงที่ (๗) แล้วจึงเริ่มทำนองในห้องที่ 2 ด้วยทำนอง -- -๔ - ๕ - ๔ - ๕ - ๔ - ๓ - - จะเห็นว่ามี การซ้ำทำนอง - ๔ - ๕ อยู่สองครั้งจึงลงเสียงมี (๓) ส่วนในทางบรรเลงเนื่องจากมีการเอียงทำนองของวรรคทำมาจบที่ห้องที่ 1 ของวรรครับ ดังนั้นทำนองของวรรครับจึงเริ่มต้นที่ห้องที่ 2 ของ ดังทำนอง 1175 1573 1175 จากทำนองนี้จะเห็นว่าทางบรรเลงมีรูปแบบการดำเนินทำนองเป็นของตนเองโดยมิได้ยึดติดอยู่กับทางร้องเพียงอย่างเดียว เพราะมิได้มีเสียงโดตกเสียงเดียวกันเลย แต่หากพิจารณาแต่เนื้อทำนองของทางบรรเลงก็พบการซ้ำทำนอง 1175 อยู่สองครั้งเช่นกัน

และทำนองภายหลังจากนี้ผู้ขับร้องมิได้ร้อง หากแต่หยุดให้ขออู้อีสันต่อไปซึ่งมีความยาว 8 ห้องหรือ 1 ประโยค โดยมีทำนองต่อไปนี้

2̣ 5̣ 2̣ 1̣	7̣ 1̣ 7̣ 5̣	4 5 7 5	4 3 4 5	4 1 - 1̣	- 7 - 1̣	7 5 7 -	3 - 4 5
-------------	-------------	---------	---------	----------	----------	---------	---------

จากทำนองนี้จะเห็นว่า การดำเนินทำนองมีการวนอยู่ที่เสียงซอล(5) และหากพิจารณาต่อไปจะพบว่าทำนองจะสิ้นสุดที่เสียงซอลเพื่อส่งให้ผู้ขับร้องได้ร้องบทต่อไป ซึ่งเป็นเสียงเดียวกับการขึ้นต้นเพื่อให้ผู้ขับร้องสวมเข้าในตอนต้นเพลง

จากนั้นจึงเริ่มทางขับร้องต่อไปด้วยบทร้อง "จะจับบทพี่น้องสองกษัตริย์" โดยทางร้องมีทำนองต่อไปนี้

จะจับ	บท	พี่	น้อง		สอง	กษัตริย์	
-- ๗ ๕	--- ๕	๗ ๕ - ๕	- ๕ - ๗	- ๑ - -	--- ๕	- ๗ ๕ ๓	- ๕ - -

จากทำนองดังกล่าวแสดงให้เห็นลักษณะการบรรจุกำร้องว่าส่วนใหญ่มักจะบรรจุกำร้องไว้ในจังหวะตกของห้องเพลง กล่าวคือ -- จะจับ --- บท --- พี่ ---น้อง และทำนองนี้มีการใช้เสียงที่ (๗) และเสียงซอล (๕) เป็นส่วนใหญ่ และน่าสังเกตอีกว่าทำนองนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการอ่านทำนองเสนาะอย่างมาก นอกจากนี้แบบแผนในการร้องดังที่ ดวงเนตร ดุริยพันธ์ ได้อธิบายไว้คือเสียงสุดท้ายของวรรคระดับ กับคำที่ 3 ของวรรครับจะเป็นเสียงเดียวกัน ซึ่งในบทร้องนี้ปรากฏคำว่า "กษัตริย์" กับคำว่า "ตรัส" และเสียงที่ตรงกันคือเสียงมี (๓)

ส่วนการดำเนินทำนองสำหรับทางบรรเลงในวรรคนี้ปรากฏดังนี้

- 1 - 5	- 7 - 5	- 4 - 5	- 7 - -	1 - - -	7 6 5 1	4 5 7 1	3 - 4 -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวจะพบว่าผู้บรรเลงใช้ระยะความห่างของโน้ตเป็น 2 ตัวต่อ 1 ห้อง จะไม่ถี่เหมือนที่ปรากฏในตอนต้น ซึ่งอาจจะเป็นด้วยเป็นการขึ้นบทร้องทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนและหากพิจารณาที่ทำนองก็ยังมีลักษณะที่อ้างอิงอยู่กับทำนองทางร้องอยู่ ทว่าไม่ชัดเจนเสียทีเดียว แต่ก็ยังคงลงด้วยเสียงเดียวกันคือ เสียงซอล (5) และเสียงที่ (7)

ส่วนคำว่า "สองกษัตริย์" มีทำนอง --- ๕ - ๗๕๓ - ๕ - - จากทำนองดังกล่าวจะพบว่ามีกรลักจังหวะในห้องสุดท้ายของวรรค ในทางบรรเลงนั้นมีการดำเนินทำนอง 7651 4571 3-4- จากทำนองจะเห็นว่ามิได้ดำเนินทำนองเช่นเดียวกับทางร้องแต่มีการสร้างทำนองขึ้นเอง แต่ในทุกห้องก็ยังคงปรากฏโน้ตซึ่งเป็นเสียงเดียวกับทางร้องปรากฏอยู่ เช่น เสียงซอล (5) และเสียงฟา (4) เป็นต้น และในห้องสุดท้ายก็ยังคงจบด้วยเสียงฟา (4) เช่นเดียวกับทางร้อง

ในวรรคต่อไปปรากฏพร้อมว่า "บิดาตรีซัซไล่ออกไพโรสานต์" โดยมีการดำเนิน
ทำนองต่อไปนี้

บิ	ดา	ตรี	ซั	ไล		ออก	ไพ	สาน	ต์	
- ๓ - ๖๕	-- ๔ ๓	- ๔ - ๓	---	๕	๔ ๓ --	- ๔ - ๖๕	---	๕	---	๗

สำหรับทางร้องจะพบว่ามีการดำเนินทำนองนั้นมีการขึ้นต้นวรรคด้วยเสียงสูงก่อนแล้วจึง
ลดเสียงลงมา และย้อนกลับขึ้นเสียงสูงอีกครั้งหนึ่งตอนท้ายวรรค โดยในวรรคทำนองนั้นมีการใช้เสียงมี
(๓) และเสียงฟา (๔) แล้วจึงใช้เสียงซอล (๕) ในวรรครับ และมีทางเสียงนาสิกคือเสียงที่ (๗)

ส่วนการดำเนินทำนองทางบรรเลงมีทำนองต่อไปนี้

4 3 1 3	3 4 5 1	5 1̇ 7 5	4 3 1 3	1 5 - 1̇	4 5 7 5	7 5 7 3	4 7 4 5
---------	---------	----------	---------	----------	---------	---------	---------

ในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 พบว่าถึงแม้จะไม่ได้มีเสียงตกเป็นเสียงเดียวกัน ทว่า
ลักษณะทำนองก็เป็นไปในลักษณะคล้ายคลึงกันกับทางร้อง คือทำนองร้อง - ๓ - ๖๕ -- ๔๓ จะเห็น
ว่ามีการขึ้นเสียงสูงก่อนแล้วจึงลงต่ำ สำหรับทางบรรเลงมีทำนอง 4313 3451 เมื่อสังเกตโน้ตในห้อง
ที่ 2 คือ 3451 มีการหักเสียงโด (1) จากเสียงต่ำเป็นเสียงโดสูง (1̇) ซึ่งถ้าหากเปลี่ยนให้เป็น 3451 ก็
จะมีลักษณะเช่นเดียวกับทางร้อง ส่วนในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ของวรรคทำ พบว่าทางบรรเลงมี
ลักษณะการยึดเสียงมี (3) ซึ่งเป็นเสียงเดียวกับทางร้อง แต่ทว่าทางร้องนั้นยึดไปจบในห้องถัดไป และ
ในวรรครับนั้นทางบรรเลงก็ยังคงยึดเสียงของทางร้องคือเสียงซอล (5) ของคำว่า "สานต์" เพื่อมาดำเนิน
ทำนองให้จบในเสียงซอล (5) เช่นเดียวกัน หลังจากนั้นผู้ขับร้องได้หยุดร้องมีความยาว 8 ห้องหรือ 1
ประโยค ทั้งนี้ผู้บรรเลงซอผู้ได้บรรเลงทำนองต่อไปนี้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของทำนอง

-- 7 5	1̇ 7 5 7	4 5 7 4	5 - 7 -	1 5 2̇ 1̇	7 5 4 5	1 1̇ 7 -	3 4 - 5
--------	----------	---------	---------	-----------	---------	----------	---------

จากทำนองดังกล่าวจะพบในวรรคทำมีการดำเนินทำนองโดยใช้เสียงที่ (7) และเสียง
ซอล (5) เป็นเสียงหลักในการดำเนินทำนอง และจบวรรคด้วยเสียงที่ (7) ส่วนในวรรครับดำเนิน

ทำนองโดยการเรียงเสียงจากเสียงโดสูง (1) ไล่เรียงลงมาจบด้วยเสียงซอล (5) เพื่อส่งเสียงให้กับผู้ขับร้องร้องบทย่อไป

ในบทต่อไปมีความว่า "เป็นกษัตริย์จักรพรรดิพิศดาร" การดำเนินทำนองร้องปรากฏดังนี้

เป็น	กษัตริย์	จัก	กรพรรดิ		พิศ	ศดาร	
- - ๑ ๗	๕ ๗ - ๕	- - - ๕	- ๗ - ๑	- ๗ - -	- - - ๗	๕ ๓ ๕ ๕	- - - -

จากทางร้องพบว่าทำนองในวรรคทำนองนั้นยังคงลักษณะการร้องซึ่งคล้ายคลึงกับการอ่านทำนองเสนาะอยู่ แต่มีการหักเสียงลงต่ำกว่าการอ่านทำนองเสนาะ ซึ่งปรากฏในวรรครับ ทำให้เกิดความแตกต่างเกิดขึ้นระหว่างทำนองเสนาะ กับเพลงเชิดหุ่นกระบอก

ด้านทางบรรเลงมีการดำเนินทำนองดังนี้

- 1 - 5	- 7 - -	- 6 5 6	7 1 7 5	4 5 7 1	7 5 7 3	4 5 1 7	5 7 5 -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองที่ปรากฏในวรรคทำ 2 ห้องแรกมีการตั้งต้นทำนองใหม่โดยลักษณะโน้ตมีความห่างกล่าวคือ มีโน้ต 2 ตัวใน 1 ห้อง ดังทำนอง - 1 - 5 - 7 - - ซึ่งหากจะพิจารณาจะพบว่าผู้บรรเลงใช้ทำนองดังกล่าวแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อขึ้นบทร้องในบทแรกที่ว่า "จะจับบทพี่น้องสองกษัตริย์" และเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทางร้อง และทางบรรเลงในวรรคทำนองนี้ พบว่ามีการใช้เสียงตกเสียงเดียวกันเพียงแต่มีการยกเสียงไปตกในห้องอื่นเท่านั้น โดยเปรียบเทียบจากทางร้องและทางบรรเลงในวรรครับ ทางร้องปรากฏใช้เพียง 3 เสียงคือ เสียงฟา (๔) เสียงมี (๓) และเสียงที (๗) และมีการลักจังหวะในห้องสุดท้ายเช่นเดียวกับคำว่า "สองกษัตริย์" ในบทแรก และเมื่อจบจากบทร้องนี้ ผู้ขับร้องได้หยุดพักโดยปล่อยให้ซออุ้บบรรเลงต้นเป็นจำนวน 8 ห้องโดยมีทำนองดังนี้

- - 7 5	1 7 5 7	4 5 7 4	5 - 7 -	1 5 2 1	7 5 4 5	1 1 7 -	3 4 - 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวพบการเคลื่อนที่ทำนองในวรรคทำมีความประสงค์ให้เกิดทำนองเพื่อจบเสียงที่ (7) โดยการใช้เสียงอื่นเข้าประกอบอันได้แก่เสียงฟา (4) เสียงซอล (5) และเสียงโดสูง (1) ส่วนในวรรครับมีการดำเนินทำนองเพื่อไปลงจบในเสียงซอล (5) เพื่อการตั้งเสียงให้ผู้ขับร้อง

บทร้องต่อไปมีบทว่า "มาเรียนการเป่าปีกระบี่กระบอง" มีการดำเนินทำนองทางร้องดัง

นี้

มาเรียน	การ	เป่า	ปี		กระบี่		กระบอง
- ๗ ๕ ๕	-- ๗ ๔	--- ๓	--- ๓	----	- ๔ - ๓	๔๕๔๓๔๕	- ๕ - ๕

จากทำนองดังกล่าวในวรรคทำ พบว่าการขึ้นต้นนั้นขึ้นด้วยเสียงสูงก่อนแล้วจึงลดลงมาที่เสียงต่ำ ดังคำว่า "มา" ใช้เสียงที่ (๗) ซึ่งปรากฏลักษณะเช่นเดียวกันนี้ในบทแรกดังคำว่า "จะ" และมีการซ้ำเสียงมี (๓) ในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ซึ่งตรงกับเสียงของคำว่า "ปี" แล้วจึงมีการเอื้อนทำนอง ๔๕๔๓๔๕ เพื่อส่งไปลงจบในเสียงซอล (๕) ที่คำว่า "กระบอง" ในส่วนทางบรรเลงมีการดำเนินทำนองดังนี้

4 3 1 3	4 5 1 1	7 5 4 5	7 5 4 3	1 3 4 3	4 5 7 5	4 5 7 3	4 7 4 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

การดำเนินทำนองในวรรคทำพบที่มีการสร้างทำนองขึ้นเองเพียงแต่ยึดเอาเสียงตกของเสียงสุดท้ายของวรรคนี้เท่านั้น คือเสียงมี (3) ดังจะเห็นว่ามีการลงจบวรรคด้วยเสียงเดียวกันโดยมิได้ยกย້องแต่อย่างใด แต่การปรากฏของเสียงนั้นในแต่ละห้องเสียงที่มีมากคือเสียงฟา (4) ส่วนในวรรครับ การดำเนินทำนองยังคงเป็นการดำเนินทำนองซึ่งค่อนข้างจะสอดคล้องกับทำนองทางร้องมาก หากแต่มีการเอื้อนจังหวะอยู่ เช่น ในห้องที่ 1 ของวรรครับทางบรรเลง กับห้องที่ 2 ของวรรครับทางร้อง แต่ในระหว่างการเอื้อนทำนอง ๔-๕๔๓๔๕ ทางบรรเลงก็ได้บรรเลงเหมือนกับการเอื้อนนั้นแต่อย่างใด แต่ใช้วิธีการดันไปตามปกติด้วยทำนอง 4573 4745 และในห้องสุดท้ายก็ยังคงลงเสียงเดียวกันด้วยเสียงซอล (5) ทั้งทางร้องและทางบรรเลง จากนั้นผู้ขับร้องได้หยุดร้องเป็นความยาว 8 ห้องหรือ 1 ประโยค ทั้งซอคู่ก็ได้บรรเลงดันต่อไปดังมีทำนองต่อไปนี้

7 5 1 7	2 1 7 1	7 5 4 5	7 3 4 5	7 1 7 6	5 6 7 1	7 5 7 -	3 - 4 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

หากพิจารณาทำนองโดยรวมแล้วพบว่ามีการสร้างทำนองเพื่อนำไปสู่เสียงซอล (5) ในที่สุดเพื่อส่งเสียงให้กับผู้ขับร้อง ดังพิจารณาได้จากทำนองสาร์ตถะดังนี้

--- 7	--- 1̇	--- 5	--- 5	--- 6	--- 1̇	--- 7	--- 5
-------	--------	-------	-------	-------	--------	-------	-------

จะเห็นได้ว่าเสียงสุดท้ายของวรรคทำ และวรรครับเป็นเสียงซอล (5) เช่นเดียวกัน และในบทร้องต่อไปความว่า "พระเชษฐาว่าไอ้พ่อเพื่อนยาก" มีทำนองดังต่อไปนี้

พระเชษ	ฐา	ว่า	ไอ้				
-- ๑̇ ๗	- ๕ - ๗	- ๑̇ - ๗	- ๕ - ๗	๕ ๗ --	- ๕ - ๑̇	----	----
----	--- ๑̇	- ๒̇ - ๕	- ๗ - ๑̇	----	--- ๗	-- ๑̇ ๗	๖๕๖๕-๕
----	-- ๗ ๕	๕ ๕ ๕ ๕	-- ๕ ๗	----	----	----	----
----	พ่อเพื่อน	ยาก					
----	- ๕ - ๕	- ๕ - ๕๓	----				

จากทำนองดังกล่าวพบว่าวรรคทำของประโยคที่ 1 มีลักษณะการดำเนินทำนองซ้อยู่ที่เสียงที่ (๗) ลักษณะคล้ายทำนองเสนาะ แต่ในวรรครับนี้มีการร้องในลักษณะ "ครวญ" มีความยาว 16 ห้องหรือ 2 ประโยค ดังทำนองต่อไปนี้

๕ ๗ --	- ๕ - ๑̇	----	----	----	--- ๑̇	- ๒̇ - ๕	- ๗ - ๑̇
----	--- ๗	-- ๑̇ ๗	๖๕๖๕-๕	----	-- ๗ ๕	๕ ๕ ๕ ๕	-- ๕ ๗

จากทำนองครมูดังกล่าวพบว่ามีให้นำเนื้อทำนองบางส่วนมาจากเพลงสังขาร ซึ่งเป็นเพลงที่มีความเกี่ยวข้องกับเพลงเชิดหุ่นกระบอกรวมตามประวัติมาตั้งแต่เริ่มมีการแสดงหุ่นกระบอกรขึ้นในประเทศไทย ในที่นี้จึงนำเพลงสังขารมาแสดงให้เห็นเพื่อเปรียบเทียบกับทำนองทางร้องในเพลงเชิดหุ่นกระบอกร

เพลงสังขาร

--- 7	- 7 7 7	--- 5	--- 7	--- 5	- 7 - 1̇	- 2̇ - 1̇	7 5 - 7
- 1̇ 7 5	- 7 --	4 5 7 5	4 3 - 4	----	- 3 - 4	- 5 - 1	- 3 - 4
- 5 - 4	- 3 2 1	- 3 2 1	----	- 5 - 7	- 1̇ - 3	-- 5 4	3 4 - 5
-- 4 7	----	4 5 7 5	4 3 - 4	----	- 5 7 4	----	- 5 7 4

และเมื่อพิจารณาการดำเนินทำนองร้องครมู่นี้พบเค้าว่ามีที่มาจากเพลงสังขารประโยคที่ 1 ดังนี้คือ

--- 7	- 7 7 7	--- 5	--- 7	--- 5	- 7 - 1̇	- 2̇ - 1̇	7 5 - 7
-------	---------	-------	-------	-------	----------	-----------	---------

ซึ่งหากเปรียบเทียบกับทำนองทางร้องแล้วจะเห็นว่าทำนองทางร้องครมูนี้มีลักษณะคล้ายกับขยายมาจากวรรคแรกของเพลงสังขารในประโยคที่ 1

ทำนองร้อง

----	--- ๑̇	- ๒̇ - ๔̇	- ๗ - ๑̇
------	--------	-----------	----------

ทำนองเพลงสังขาร วรรคแรกของประโยคที่ 1 ในห้องที่ 1 และห้องที่ 2

--- 7	- 7 7 7	--- 5	--- 7	--- 5	- 7 - 1̇	- 2̇ - 1̇	7 5 - 7
-------	---------	-------	-------	-------	----------	-----------	---------

ส่วนทำนองทางบรรเลงมีการดำเนินทำนองดังต่อไปนี้

- 1 - 5	- 7 - 5	1̇ 7 5 7	4 5 7 1̇	1̇ 7 1̇ 5	7 5 7 1̇	7 1̇ 2̇ -	5 7 - 1̇
5 1̇ 7 1̇	2̇ 5 7 5	7 5 4 5	7 - 1̇ -	1̇ 7 1̇ 7	1̇ 7 1̇ 5	-- 4 7	5 7 4 5

7 5 1̇ 7	2̇ 1̇ 7 5	4 5 7 -	5 - 15 5	- 1̇ 7 5	1̇ 7 5 7	7 5 4 5	7 3 4 5
- 1 - 5	- 7 - 1̇	7 5 7 1̇	3 - 4 -				

จากทำนองดังกล่าวการดำเนินทำนองในวรรคทำของประโยคที่ 1 ผู้บรรเลงใช้สำนวนเดิมในการขึ้นต้นบทร้อง กล่าวคือใช้ทำนอง - 1 - 5 - 7 - 5 และหากพิจารณากับทางร้องพบว่ามีการใช้เสียงที่ตรงกันอยู่บ้าง เช่นเสียงซอล (5) และเสียงที (7) ส่วนในวรรครับพบว่าทางบรรเลงมีการสร้างทำนองด้นขึ้น โดยยึดเอาเสียงสุดท้ายคือเสียงโดสูง (1) เป็นหลักในการดำเนินทำนอง ดังจะพบว่าลงเสียงโดสูง (1) เช่นเดียวกับทางร้องซึ่งปรากฏในท้องที่ 2 ของวรรครับประโยคที่ 1

วรรคทำของประโยคที่ 2 พบว่าทางบรรเลงมีการสร้างทำนองด้นใน 2 ห้องแรก เสียงตกมิได้ตรงกับทางร้อง แต่มาตรงกันในท้องที่ 3 และท้องที่ 4 คือเสียงซอล (5) และเสียงโดสูง (1) ส่วนวรรครับทางบรรเลงยังคงยึดเอาทำนองทางร้องเป็นหลักในการดำเนินทำนอง โดยผู้บรรเลงได้ใช้ลักษณะการซ้ำทำนอง ดต (17) ถึงสามครั้ง แล้วจึงดำเนินทำนองไปสู่เสียงซอล (5) เพื่อลงจบประโยคจะสังเกตว่าผู้บรรเลงใช้วิธีการด้นทำนองโดยมิได้บรรเลงเหมือนกับทางร้อง

วรรคทำของประโยคที่ 3 การดำเนินทำนองทางบรรเลงยังคงยึดทำนองของทางร้องเป็นหลักเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ในท้องที่ 3 เป็นการนำเอาทำนองวรรคทำของทางร้องท้องที่ 3 และท้องที่ 4 มารวมไว้ในห้องเดียวกัน ส่วนทำนองในวรรครับของประโยคนี้ผู้บรรเลงใช้วิธีการด้นต่อไปอีก 4 ห้องด้วยเหตุที่ผู้ขับร้องได้ทิ้งจังหวะดังกล่าว ส่วนทำนองที่ปรากฏผู้บรรเลงก็ยังคงดำเนินทำนองเพื่อจบเสียงซอล (5) เช่นเดียวกับที่ผ่านมา

ทำนองในวรรคสุดท้ายการดำเนินทำนองทางบรรเลงใช้การดำเนินทำนองเหมือนกับการขึ้นต้นบทร้องคือการใช้ทำนอง -1-5-7-1 แต่เพียงเปลี่ยนโน้ตในท้องที่ 2 จากเสียงซอล (5) เป็นเสียงโดสูง (1) แทน ส่วนท้องที่ 3 และท้องที่ 4 เป็นลักษณะการดำเนินทำนองคล้ายกับทางร้อง คือเรียงเสียงจากเสียงสูงมาเสียงเสียงต่ำ ทว่ามีการลักจังหวะอยู่ในห้องสุดท้ายซึ่งทำให้เกิดความน่าสนใจ

ในบทร้องต่อไปมีความว่า "สู้อ้าปากบุกบันกันทั้งสอง" ทางร้องมีวิธีการดำเนินทำนองดังนี้

สูง	ลำบาก	บุก	บัน		กันทั้ง	สอง	
- ๕ ๑ ๓	- ๔ - ๓	- - - ๓	- ๓ - -	- - - -	- ๕ - ๕	- ๗ - ๕	- ๗ - -

จากทำนองดังกล่าวในวรรคห้าพบว่าการดำเนินทำนองทางร้องโดยยึดเสียงมี (๓) จากนั้นในวรรคห้านี้ใช้เสียงซอล (๕) และเสียงที่ (๗) และหากพิจารณาทั้งประโยคจะพบการดำเนินทำนองแบบเรียงเสียงจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง กล่าวคือเริ่มจากเสียงมี (๓) ไปสิ้นสุดประโยคที่เสียงที่ (๗)

ส่วนทำนองในทางบรรเลงมีทำนองดังต่อไปนี้

4 5 1 1̇	7 5 4 5	7 5 1 1̇	7 5 4 3	- 1 - 3	- 4 - 7	4 7 4 5	1̇ 7 - 5
----------	---------	----------	---------	---------	---------	---------	----------

การดำเนินทำนองในวรรคห้าพบว่ามีผู้บรรเลงเพียงแต่ยึดเสียงสุดท้ายของวรรคห้าทางร้องเท่านั้น ซึ่งก็คือเสียงมี (3) โดยการดำเนินทำนองมีลักษณะการซ้ำเกิดขึ้นโดยเฉพาะเสียงที่ (7) และเสียงซอล (5) ในวรรคห้านี้ 2 ท้องแรก ผู้บรรเลงได้ลดความถี่ของโน้ตลงทั้งนี้อาจเพื่อได้ตั้งต้นสำนวนใหม่ ทว่าเสียงจบในวรรคห้านี้ได้ลงเสียงจบตามทางร้องซึ่งเป็นเสียงนาสิก (๗) แต่กลับลงที่เสียงซอล (5) แทน

บทร้องในประโยคต่อไปมีความว่า "เข้าถึงวังยังมีทันได้ทดลอง" มีลักษณะการดำเนินทำนองต่อไปนี้

เข้า	ถึงวัง	ยัง	มีทัน		ได้ ทด	ลอง	
- - ๑ ๕	- - ๗ ๗	- ๕ - ๗	- - ๑ ๗	- - - -	-๔๓ -๕๗	- ๕ -๓๔	- - - -

จากทำนองดังกล่าวลักษณะการใช้เสียงขึ้นต้นเป็นการใช้เสียงสูงก่อนแล้วจึงลดระดับเสียงลงมา การใช้เสียงในวรรคห้านี้คงอยู่ที่เสียงที่ (๗) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการร้องในวรรคห้านี้มีลักษณะคล้ายการอ่านทำนองเสนาะ แต่วรรคห้านี้มีการใช้เสียงต่ำลงมาเป็นวรรคที่แยกแยะทำให้เกิดความแตกต่างจากทำนองเสนาะโดยลงจบด้วยเสียงฟา (๔) โดยในวรรคนี้คำแต่ละคำใช้เสียง 2 เสียง ได้แก่คำว่า "ได้" (๔๓) และคำว่า "ลอง" (๓๔) ส่วนทำนองทางบรรเลงมีลักษณะการดำเนินทำนองดังนี้

1 7 5 4	5 3 5 4	5 1 5 4	5 7 5 4	4 3 1 1	7 5 4 5	7 5 7 3	4 7 4 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองในวรรคห้าพบว่าการดำเนินทำนองทางบรรเลงยังคงยึดเสียงจากทางร้องเป็นหลัก หากแต่เสียงที่จบวรรคนั้นยื้อไปในวรรครับ ด้านการดำเนินทำนองเริ่มจากเสียงสูงโดยเรียงมาหาเสียงต่ำ แล้วจึงย้อนกลับไปจบที่เสียงสูงอีกครั้งหนึ่ง มีการใช้เสียงซ้ำคือเสียงที่ (7) และเสียงซอล (5) แต่มีการใช้เสียงฟา (4) มากันระหว่างเสียงทั้งสอง ส่วนวรรครับนั้นมีการใช้เสียงที่สัมพันธ์กับทางร้องคือเสียงซอล (5) เสียงฟา (4) และเสียงมี (3) แต่การจบของทางบรรเลงมิได้ลงเสียงเดียวกับทางร้อง ด้วยเหตุทางร้องนั้นมีการลัดจังหวะเกิดขึ้นในห้องสุดท้าย ฉะนั้นทางบรรเลงก็เสมือนกับการบรรเลงเพื่อเป็นส่วนที่เติมให้เกิดความสมบูรณ์ของทำนองขึ้น เพื่อมิให้เกิดช่องว่างในการบรรเลง

บทร้องต่อไปมีความว่า "ก็มาต้องยากเย็นเป็นนัยพาล" การดำเนินทำนองทางร้องมีดังนี้

ก็	มาต้อง	ยาก	เย็น		เป็นนัย	พาล	เอย
- ๕ ๑ -	- ๔ - ๔๓	-- ๕ ๔	- ๓ - ๔	----	- ๔ - ๔	- ๓ - ๔	- ๕ - ๕

จากทำนองดังกล่าวในวรรคห้าจะพบคำว่า "ก็" มีการลัดจังหวะทำให้เกิดความน่าสนใจ ส่วนด้านการดำเนินทำนองนั้นก็ยังคงใช้เสียงฟา (๔) เป็นหลัก ส่วนในวรรครับเป็นการรับเสียงจากวรรคห้า แล้วจึงส่งไปสู่เสียงซอล (๕) ที่คำว่า "เอย" ซึ่งมีได้ปรากฏคำนี้ในบทประพันธ์ แต่ผู้ขับร้องได้เพิ่มขึ้นมาทั้งนี้อาจเพื่อแสดงการจบวรรคตอน ด้วยเหตุว่าหลังจากทำนองนี้แล้วมีการร้องทางหุ่นต่อไป ด้านทำนองทางบรรเลงมีทำนองต่อไปนี้

1 7 5 4	5 3 5 4	5 1 5 4	5 7 5 4	4 3 1 1	7 5 4 5	7 5 7 3	4 7 4 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวจะพบว่าผู้บรรเลงคงยึดเสียงของทางร้องเป็นหลักในการดำเนินทำนอง แต่มีการสร้างทำนองโดยใช้เสียงซอล (5) เป็นหลักเพื่อไปสู่เสียงอื่นได้แก่เสียงโด (1) เสียงมี (3) เสียงฟา (4) และเสียงซอล (5) ในที่สุด ในวรรครับก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือผู้บรรเลงคงยึด

เอาเสียงสุดท้ายของวรรคเป็นหลักตั้งพบว่าลงด้วยเสียงซอล (5) เช่นเดียวกับทางร้อง ทำนองต่อไปเป็นการร้องเอื้อนซึ่งเรียกว่า "ทางหุ่น" มีทำนองต่อไปนี้

- - - -	- - ๗ ๔	- - ๕ ๓	- ๔ - ๕	- - ๗ ๕	- ๔ - ๓	- - - -	- ๔ - ๓
- - - -	- ๑ - ๓	- - ๔ ๕	- ๔ - ๗	- - - -	- - - ๕	- - ๗ ๕	๔ ๓ - ๔
- - - -	- ๓ - ๔ ๕	- - ๗ ๕	- ๔ - ๓	- - - -	- ๑ - ๓	- - - -	- ๔ - ๓

ทำนองดังกล่าวนี้ผู้ขับร้อง ร้องโดยวิธีการเอื้อนเพียงอย่างเดียวเพราะมิได้มีเนื้อร้อง และสามารถวิเคราะห์หาเค้าที่มาได้จากเพลงสังขาร คือ วรรคทำของประโยคที่ 1 มีทำนองคล้ายการขยายมาจากทำนองของเพลงสังขารวรรครับ ประโยคที่ 3 ดังทำนอง - - 5 4 3 4 - 5 และสามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

เพลงสังขาร

- -	5 4	3 4	- 5
- - - -	- - ๗ ๔	- - ๕ ๔	- ๔ - ๕

เพลงหุ่น

ทำนองทางร้องที่มีลักษณะคล้ายกับเพลงสังขารอีกทำนองหนึ่งได้แก่ทำนองในวรรคทำประโยคที่ 4 คือ

- - - -	- ๑ - ๓	- - ๕ ๕	- ๔ - ๗
---------	---------	---------	---------

สามารถเปรียบเทียบได้กับทำนองเพลงสังขารประโยคเดิม โดยเพิ่มวรรคทำของประโยคที่ 4 เพลงสังขาร คือ

- 5 - 7	- 1 - 3	- - 5 4	3 4 - 5	- - 4 7	- - - -	4 5 7 5	4 3 - 4
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จะเห็นได้ว่าโน้ตที่มีสี่เหลี่ยมมีเสียงตรงกันเพียงแต่มีการยกเอียงจังหวะเท่านั้น นอกจากนั้นทางร้องที่มีลักษณะคล้ายกับเพลงสังขารอีกทำนองหนึ่ง คือ วรรครับประโยคที่ 2 ซึ่งมีทำนองดังนี้

- - - -	- - - ๕	- - ๗ ๕	๔ ๓ - ๔
---------	---------	---------	---------

ทำนองนี้มีลักษณะการขยายมาจากเพลงสังขารในวรรคห้าของประโยคที่ 4 ซึ่งจะพบว่าเสียงตกตรงกัน ดังสามารถเปรียบเทียบให้เห็นได้ดังนี้

เพลงสังขาร	4	5	7	5	4	5	-	4
เพลงหุ่น	-	-	-	๕	-	-	๗	๕
							๔	๓ - ๔

จากทำนองดังกล่าวยังพบการใช้สำนวนซ้ำอยู่ 1 แห่ง คือในวรรครับประโยคที่ 1 กับวรรคห้าประโยคที่ 3 คือทำนอง - - ๗๕ - ๔ - ๓ ด้านทางบรรเลงนั้นผู้บรรเลงยังคงยึดทางร้องเป็นหลักเพียงแต่มิได้บรรเลงตามทางร้องแต่ใช้วิธีการดันโดยใช้กลุ่มเสียงเดียวกันกับทางร้อง ดังทำนองต่อไปนี้

5 7 5 1̇	7 5 7 4	4 4 5 3	4 7 4 5	7 5 4 5	7 5 4 3	1 3 4 3	1 4 1 3
4 5 7 5	1 1̇ 7 5	4 3 1 3	4 5 7 4	5 4 - 1̇	7 5 4 5	1 1̇ 7 5	1̇ 7 5 4
1 3 4 3	1 3 4 5	2 1̇ 7 1̇	7 5 4 3	1 1̇ 7 1̇	7 5 4 5	7 5 1 5	4 3 1 3

วรรคห้าของประโยคที่ 1 พบว่าการดำเนินทำนองยึดตามเสียงตกของทางร้องในห้องที่ 2 ห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ได้แก่เสียงฟา (4) เสียงมี (3) และเสียงซอล (5) โดยในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 มีการใช้เสียงฟา (4) เป็นหลักเพื่อนำไปสู่เสียงอื่น ๆ ส่วนวรรครับของประโยคที่ 1 พบว่ามีลักษณะการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับวรรคห้า กล่าวคือใช้ทำนองทางร้องเป็นหลักการสร้างทำนอง ดังจะเห็นได้ว่ามีเสียงตกตรงกันในห้องที่ 1 ห้องที่ 2 และห้องที่ 4

วรรคห้าของประโยคที่ 2 พบว่าการดำเนินทำนองในวรรคนี้มีได้ยึดทางร้องเท่าใดนัก มีการสร้างทำนองขึ้นเองโดยใน 2 ห้องแรกนั้นมีเสียงหลักอยู่ที่เสียงซอล (5) จากนั้นจึงเปลี่ยนเป็นเสียงฟา (4) ในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ส่วนวรรครับในประโยคที่ 2 นี้พบว่าทางบรรเลงกับทางร้องมีความสัมพันธ์กันโดยเฉพาะเสียงตกในห้องที่ 2 ห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ได้แก่เสียงซอล (5) และเสียงฟา (4) นอกจากนี้ยังพบการใช้สำนวนซ้ำกับวรรคห้า คือ สำนวน 1 1̇ 7 5 ซึ่งหากพิจารณาสำนวนนี้จะพบว่าการใช้เสียงคู่แปดในเวลากระชั้น ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างในด้านการฟังอย่างชัดเจน แล้วจึงลดเสียงมายังเสียงที่ (7) และเสียงซอล (5) ในที่สุด

วรรคห้าของประโยคที่ 3 พบว่าการดำเนินทำนองในวรรคนี้ยังคงยึดทำนองทางร้อง เช่นกันซึ่งสามารถเห็นได้ว่ามีเสียงตกในห้องที่ 2 และห้องที่ 4 ตรงกัน คือเสียงซอล (5) และเสียงมี (3) โดยในการดำเนินทำนองนั้นมีลักษณะการซ้ำสำนวนปรากฏในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 คือสำนวน 1343 1345 จะเห็นได้ว่าเพียงแต่เปลี่ยนเสียงโน้ตตัวหลังเท่านั้น ส่วนห้องที่ 3 และห้องที่ 4 มีการเรียงเสียง จากเสียงสูงลงมาจบที่เสียงมี (3) โดยมีการซ้ำที่เสียงโดสูง (1) คือ 2̇17̇ 7543 ส่วนวรรครับใน ประโยคนี้ การดำเนินทำนองยึดแต่เพียงเสียงตกในห้องสุดท้ายเท่านั้น คือ เสียงมี (3) แต่หากพิจารณา ทำนองทางร้องจะพบว่ามีทำนองเกิดขึ้นเพียง 2 ห้องเท่านั้นคือ ห้องที่ 2 และห้องที่ 4 ของวรรค ฉะนั้น ส่วนที่ว่างอีก 2 ห้อง ผู้บรรเลงซอจึงจำเป็นต้องใช้ปฏิภาณในการเติมส่วนที่เหลือนี้ให้เกิดความสมบูรณ์ โดยมีได้หยุดไปตามทางร้อง

การดำเนินทำนองในวรรคนี้พบที่มีการใช้สำนวนซ้ำในห้องที่ 2 และห้องที่ 3 คือสำนวน 7545 7515 จะเห็นว่ามีการเปลี่ยนเสียงโน้ตตัวที่ 3 ของห้องจากเสียงฟา (4) เป็นเสียงโด (1) และในห้องที่ 4 คือ สำนวน 4313 หากสังเกตทำนองจะพบว่าแบบในการใช้สำนวน คือ มีการข้าม โน้ตตัวหนึ่งไปเพื่อสร้างสำนวน เช่น 7545 จะเห็นว่ามีการข้ามเสียงลา (6) หรือ สำนวน 4313 มีการ ข้ามเสียงเร (2) ไป

หลังจากร้องทางหุ่นแล้วผู้ขับร้องได้ทิ้งจังหวะว่างเป็นจำนวน 8 ห้องหรือ 1 ประโยคก่อนที่จะเริ่มร้องบทต่อไป ซึ่งจังหวะที่ว่างนี้ซอผู้ได้บรรเลงโดยมีทำนองต่อไปนี้

- 2̇ 1̇ 7̇	5 7 4 5	7 5 4 5	7 5 4 3	- 1̇ - 1̇	- 7 - 5	4 5 7 -	3 - 4 5
------------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวในวรรคห้า และวรรครับสามารถสรุปทำนองสารัตถะได้ ดังนี้

--- 7	--- 5	--- 5	--- 3	--- 1̇	--- 5	--- 7	--- 5
-------	-------	-------	-------	--------	-------	-------	-------

จากทำนองสารัตถะจะพบว่าเสียงที่ใช้เสียงมากที่สุดในประโยค คือเสียงซอล (5) เสียงรองลงมาคือเสียงที่ (7) ด้านการดำเนินทำนองมีการเคลื่อนที่ของทำนองจากเสียงเรสูง (2)

มายังเสียงมี (3) โดยในตอนกลางของทำนองมีการใช้เสียงซอล (5) และเสียงฟา (4) เป็นเสียงผ่าน ส่วนทำนองในวรรครับนั้นมีการขึ้นต้นทำนองใหม่ โดยใช้เสียงโด (1) แสดงลักษณะช่วงทบจากเสียงโดต่ำ (1) ไปเสียงโดสูง (1) และมีการลักจังหวะในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ทำให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้ฟัง

บทร้องต่อไปมีความว่า "พระอนุชาว่าพระพี่นี้ชี้ขลาด" มีทำนองทางร้องดังนี้

พระอ	นุชา	ว่า	พระพี่		นี้ชี้	ขลาด	
- - ๑ ๕	- - ๗ ๗	- ๕ - ๗	- ๕ ๑ ๗	- ๕ - -	- ๗ - ๔	- ๓ - ๓	- - - -

จากทำนองดังกล่าวการดำเนินทำนองทางร้องในวรรคทำ ขึ้นต้นทำนองด้วยเสียงโดสูง (๑) และลงจบวรรคด้วยเสียงที่ (๗) ส่วนในวรรครับดำเนินทำนองจากทางเสียงของวรรคทำมาจบด้วยเสียงมี (๓) และมีการปล่อยให้ห้องสุดท้ายว่าง ด้านทำนองทางบรรเลงมีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

- 1 - 5	- 7 - 5	- 4 - 5	- 7 - -	1 7 5 1	- 7 1 3	4 5 7 -	1 - 3 4
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองทางบรรเลง การดำเนินทำนองในวรรคทำของประโยคเริ่มต้นด้วยทำนองที่ใช้สำหรับขึ้นต้นเพลงเชิดหุ่นกระบอก ซึ่งเป็นทำนองที่ค่อนข้างจะสัมพันธ์กับทำนองทางร้องโดยสังเกตจากเสียงตกเพียงแต่มีการเยื้องจังหวะอยู่เท่านั้น และในตอนท้ายของวรรคมีลักษณะการฝากเสียงโดสูง (1) ไปสู่วรรครับ ส่วนการดำเนินทำนองในวรรครับพบว่าเสียงตกมิได้ตรงกับทางร้อง ทั้งยังมีการเติมส่วนที่ทางร้องเว้นว่างไว้ให้สมบูรณ์ ด้วยทำนองที่มีการลักจังหวะในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 ซึ่งจบด้วยเสียงฟา (4)

บทร้องต่อไปมีความว่า "เป็นชายชาติช้างงาไม่กล้าหาญ" มีลักษณะการดำเนินทำนองทางร้องต่อไปนี้

เป็นชาย	ชาติ	ช้าง	งา		ไม่กล้า	หาญ	
- ๔ - ๔	- - - ๕	- ๑ - ๕	- ๗ - ๗	- ๔ - -	- ๔ ๓ ๔	๓ - - ๕	- - - -

จากทำนองดังกล่าววรรคทำมีลักษณะการดำเนินทำนองโดยเริ่มด้วยเสียงฟา (๔) และจบวรรคด้วยเสียงฟา (๔) เช่นเดียวกัน โดยระหว่างกลางวรรคมีการใช้เสียงซอล (๕) และเสียง ที (๗) เป็นเสียงประกอบ สำหรับวรรครับในท้องที่ 1 เป็นทางเสียงของวรรคทำแล้วจึงเริ่มต้นบทร้อง ด้วยเสียงฟา (๔) จบวรรคนี้ด้วยเสียงซอล (๕) โดยมีการเว้นจังหวะให้ว่างในท้องที่ 4

ด้านทำนองทางบรรเลงในบทร้องนี้ มีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

4 3 1 3	3 4 5 7	5 1 5 7	5 4 3 -	4 3 1 3	3 4 5 7	4 5 7 3	4 7 - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองทางบรรเลงการดำเนินทำนองในวรรคทำเพียงแต่ยึดเสียงตกของทางร้องคือ เสียงมี (3) แต่ทางบรรเลงมีการลักจังหวะ นอกจากนี้ยังพบมีการใช้เสียงตกอิงกับทางร้อง อีกซึ่งได้แก่เสียงซอล (5) ดังปรากฏในท้องที่ 2 และท้องที่ 3 ส่วนในวรรครับพบว่าในท้องที่ 1 และท้องที่ 2 มีการใช้สำนวนซ้ำกับวรรคทำท้องที่ 1 และท้องที่ 2 คือทำนอง 4313 3457 จากนั้นในท้องที่ 3 และท้องที่ 4 จึงแตกทำนองออกไปแต่มีได้ลงเสียงเดียวกับทางร้องซึ่งเป็นเสียงซอล (๕) หากแต่ลงเสียงที่ (7) และนอกจากนั้นยังมีการลักจังหวะในท้องที่ 4

บทร้องต่อไปมีความว่า "แม่นชีวังยังไม่บรรลัยลาญ" มีทำนองทางร้องต่อไปนี้

แม่น	ชี วัง	ยัง	ไม่		บรรลัย	ลาญ	
- ๑ - ๕	- ๗ - ๗	- ๕ - ๗	- ๕ - ๗	- - - -	- ๕ - ๕	- ๔ ๓ ๔	- - - -

จากทำนองทางร้องมีการใช้เสียงสูงในตอนต้นวรรคเช่นทุกครั้งเมื่อขึ้นต้น และทำนองในวรรคทำนี้ยังคงใช้เสียงซอล (๕) และเสียงที (๗) เป็นหลักในการดำเนินทำนอง ส่วนในวรรครับก็ยังคงดำเนินทำนองด้วยเสียงซอล (๕) เช่นเดียวกับในท้องที่ 2 แล้วจึงจบด้วยเสียงฟา (๔) โดยใช้เสียงมี (๓) เป็นเสียงผ่าน โดยปล่อยจังหวะเว้นว่างในท้องแรก และท้องสุดท้ายของวรรค ส่วนทำนองทางบรรเลงมีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

- 5 1 5	1 7 - 6	- 5 - -	- 7 - 1	7 6 5 1	5 7 1 3	4 5 7 1	3 - 4 -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

การดำเนินทำนองในวรรคห้าพบว่ายังคงยึดทำนองของทางร้องเป็นหลักดังจะเห็นได้ว่าการใช้เสียงค่อนข้างจะตรงกันในห้องที่ 1 คือ - ๑ - ๕ กับ - 515 ในห้องที่ 2 คือเสียงที่ (7) ห้องที่ 3 จะสังเกตได้ว่าการใช้เสียง และการวางตำแหน่งตัวโน้ตเหมือนกัน ส่วนในห้องที่ 4 นั้นมีการเยื้องของเสียงที่ (7) และลงจบที่เสียงโดสูง (1)

ในวรรครับก็มีลักษณะการยึดทำนองทางร้องเช่นเดียวกัน ดังพบว่ามีเสียงซอล (5) และเสียงฟา (4) เช่นเดียวกัน ในวรรคนี้เมื่อพิจารณาการดำเนินทำนองจะเห็นปฏิภาณของผู้บรรเลงอย่างแท้จริงในการสร้างทำนองได้อย่างสละสลวย กล่าวคือมีการเรียงเสียงที่ (7) เสียงลา (6) เสียงซอล (5) แล้วย้อนไปที่เสียงโดสูง (1) แล้วจึงย้ายโน้ตซอล ที และโดสูง (571) อีกครั้งหนึ่งก่อนจะหักเสียงลงมาที่เสียงมี (3) แล้วใช้วิธีการเรียงเสียง และหักเสียงลงต่ำอีกครั้งก่อนจะจบด้วยการลักจังหวะที่เสียงมี (3) และเสียงฟา (4)

บทร้องต่อไปมีความว่า "ก็เซซานชอกซอนไปคงได้ดี" มีการดำเนินทำนองทางร้องต่อไปนี้

ก็	เซซาน	ชอก	ซอนไป			คงได้	ดี
- ๕ - ๒	- ๓ - ๓	- ๑ - ๗	- ๑ - ๑	- - - ๑	- ๕ - -	- ๑ - ๗	- - - ๑

จากทำนองดังกล่าวในวรรคห้าพบว่าขึ้นต้นด้วยการลักจังหวะคำว่า "ก็" และคำว่า "ชอก" ซึ่งทำให้เกิดความแปลกแยกกว่าประโยคอื่น ทั้งนี้การใช้เสียงเริ่มต้นด้วยเสียงซอล (๕) และเสียงเร (๒) และคำว่า "เซซาน" ใช้เสียงมี (๓) ทว่าเสียงมีในคำร้องนี้หากบรรเลงโดยใช้ซออุ้จะพบว่าจะต้องให้นิ้วกลางมาชิดกับนิ้วชี้ นอกจากนี้การขึ้นต้นวรรครับมีการร้องคั่นกลางระหว่าง 2 วรรคด้วยคำว่า "เอ๋ย" ก่อนจะจบด้วยประโยค "คงได้ดี" ส่วนทางบรรเลงมีการดำเนินทำนองต่อไปนี้

4 3 1 3	3 4 1 3	4 1 4 3	4 7 5 7	- 4 - 3	1 3 4 5	7 5 4 5	1 5 7 1
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองทางบรรเลงในวรรคห้าพบมีการสร้างทำนองโดยอิงทางร้องสังเกตได้จากการใช้สำนวนวนเวียนอยู่ที่เสียงมี (3) ในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 แต่อีก 2 ห้องดำเนินทำนองโดย

ใช้เสียงฟา (4) ส่งไปสู่เสียงที่ (7) ในที่สุด ซึ่งเป็นคนละเสียงกับทางร้อง ส่วนในวรรครับโดยเฉพาะใน ห้องสุดท้ายของวรรคพบว่ามีการใช้เสียงตกเดียวกันคือ เสียงโดสูง (1) โดยเริ่มต้นวรรคด้วยการวาง ตำแหน่งโน้ต 2 ตัวต่อหนึ่งห้องด้วยเสียงฟา (4) และเสียงมี (3) แล้วจึงค่อยเพิ่มความถี่ของโน้ตขึ้น โดยปรากฏเสียงซอล (5) เป็นเสียงหลักดังพบในห้องที่ 2 ห้องที่ 3 และห้องที่ 4

และหลังจากผู้ขับร้องร้องบท "ก็เซซานชอกซอนไปคงได้ดี" แล้วผู้ขับร้องได้ เว้นจังหวะให้ว่างมีความ 4 ห้องหรือ 1 วรรค ทั้งนี้ขอผู้ได้บรรเลงทำนองดังนี้

5 1 7 1	7 5 4 5	7 5 4 5	4 3 2 1
---------	---------	---------	---------

จากทำนองพบว่าการดำเนินทำนองมีการเรียงเสียงจากเสียงโดสูง (1) ลงมาจบ ที่เสียงโด (1) โดยมีการใช้สำนวนซ้ำกันในห้องที่ 2 และห้องที่ 3 คือทำนอง 7545 จากนั้นผู้ขับร้องได้ ร้องโดยซ้ำบทเดิมดังมีทำนองต่อไปนี้

ก็ เซ	ซาน	ชอกซอน	ไป				
- ๓ - ๑	- ๗ - ๓	- ๔ ๓ ๔	- ๕ - ๕	- - - -	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๔ - ๕
						คงได้	ดี
- - ๗ ๔	- ๕ - ๔	- ๓ - ๔ ๕	๗ ๕ ๔ ๓	- ๒ - ๑	- ๔ - -	- ๑ - ๗	- - - ๑

จากทำนองดังกล่าวในวรรคทำพบว่าลักษณะการดำเนินทำนองมีลักษณะ คล้ายกับการดำเนินทำนองในวรรคทำของประโยคที่ 1 จากเพลงสาธิตาแก้ว เพียงแต่เสียงที่ใช้ในเพลง เซ็ดหุ่นกระบอกระดับเสียงต่ำลงมาหนึ่งเสียงเท่านั้น

ตัวอย่างเพลงสาธิตาแก้ว

- 5 4 2	- 1 - 4	- - 6 5	4 5 - 6	- - - 1	6 6 6 6	- 5 - 1	- 4 - 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ส่วนวรรครับมีการดำเนินทำนองโดยขึ้นต้นด้วยเสียงโดสูง (๑) และเรียง เสียงมาสู่เสียงซอล (๕) โดยใช้เสียงที่ (๗) และเสียงฟา (๔) เป็นเสียงผ่าน

วรรคทำในประโยคที่ 2 นี้พบเค้าทำนองมาจากเพลงธรณีร้องไห้ประโยคที่ 5 ซึ่งสามารถเปรียบเทียบทำนองได้ดังนี้

ธรณีร้องไห้	- - - -	- 3 - 4	- 5 - 7	- 5 - 4	- 5 - 4	3 1 - 3	- - - 4	3 5 4 3
เพลงหุ่น	- -	๗ ๔	- ๕	- ๔	- ๓	- ๕	๗ ๕	๔ ๓

จากการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่าเพลงเซ็ดหุ่นกระบอกลักษณะการทอนทำนองมาจากเพลงธรณีร้องไห้ โดยสังเกตได้จากเสียงตกในแต่ละห้องซึ่งในที่นี้แสดงให้เห็นด้วยโน้ตที่มีสีเข้ม ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองเป็นการรับเสียงที่เรียงต่อมาจากวรรคทำคือ เสียงเร (๒) และเสียงโด (๑) แล้วจึงหักกลับขึ้นไปที่เสียงฟา (๔) ซึ่งเสมือนกับเป็นเสียงที่แสดงการสิ้นสุดของทำนอง ก่อนที่จะจบบทร้องนี้ด้วยเสียงโด (๑)

ส่วนทำนองทางบรรเลงในประโยคนี้ มีวิธีการดำเนินทำนองดังต่อไปนี้

- 3 - 1	4 3 1 3	4 5 7 1	1 1̇ 7 5	- 5 - 5	- 1̇ - 7	- 4 5 7	7 3 4 5
7 5 1̇ 7	- 5 - 4	1 3 4 5	7 5 4 3	2 1 4 1	3 4 - 3	1 3 4 3	4 5 7 1

จากทำนองดังกล่าวพบว่าในวรรคทำมีการดำเนินทำนองโดยอิงทำนองทางร้องดังจะเห็นเสียงตกทั้ง 4 ห้องเป็นเสียงเดียวกันทั้งหมด โดยลักษณะการดำเนินทำนองนั้นผู้บรรเลงได้ขึ้นต้นวรรคด้วยทำนองช้าก่อนแล้วจึงค่อยเพิ่มจำนวนเสียงโน้ตมากขึ้น ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองก็ยังคงอิงทางร้องเป็นหลัก โดยสามารถเห็นได้ในห้องที่ 1 และห้องที่ 2 เป็นทำนองเดียวกัน เพียงแต่ในห้องที่ 3 และห้องที่ 4 มีการเพิ่มเสียงให้มากขึ้นกว่าทางร้องทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างทางร้องกับทางบรรเลง

ในประโยคที่ 2 วรรคทำมีการดำเนินทำนองในลักษณะอิงทำนองจากทางร้องเป็นหลัก ดังจะเห็นได้ว่าทำนองในห้องที่ 2 ห้องที่ 3 และห้องที่ 4 มีทำนองแบบเดียวกัน ส่วนทำนองในวรรครับแม้จะมีการลงเสียงสุดท้ายด้วยเสียงโดสูง (1) เช่นเดียวกัน แต่ทางบรรเลงก็มีการ

สร้างทำนองให้เกิดความแตกต่างออกไปจากทางร้อง และหลังจากบทร้องนี้แล้วผู้ขับร้องได้ปล่อย จังหวะให้เว้นว่างเป็นจำนวน 8 ห้องหรือ 1 ประโยค โดยขอผู้ได้บรรเลงทำนองในส่วนนี้ดังต่อไปนี้

2 1 7 1	7 5 4 5	7 5 4 5	4 3 2 1	1 5 5 5	4 5 7 1	2 5 2 1	- 7 6 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวการดำเนินทำนองในวรรคทำพบว่ามีการใช้สำนวนซ้ำใน ห้องที่ 2 และห้องที่ 3 และเรียงเสียงลงมาจากเสียงซอล (5) มาสิ้นสุดที่เสียงโด (1) ส่วนในวรรครับ ลักษณะการดำเนินทำนองเริ่มจากเสียงโด (1) ผ่านเสียงฟา (4) เสียงซอล (5) เสียงที่ (7) เสียงโดสูง (1) ไปสิ้นสุดที่เสียงเรสูง (2) แล้วจึงย้อนทำนองกลับมาลงจบด้วยเสียงซอล (5) หลังจากขอผู้ได้ บรรเลงทำนองดังแล้ว ผู้ขับร้องจึงเริ่มร้องบทต่อไปดังความว่า "พระเชษฐาว่าจริงแล้วน้องรัก" ซึ่งมี ทำนองทางร้องดังนี้

พระเชษ	ธา	ว่า	จริง		แล้วน้อง	รัก	
- ๑ - ๕	--- ๑	--- ๗	- ๕ - ๗	- ๕ - -	- ๗ ๕ ๗	- ๕ - ๗	-- ๕ ๕

ในวรรคทำบทร้องเริ่มต้นด้วยการขึ้นต้นด้วยเสียงโดสูง (๑) และดำเนิน ทำนองมาสู่เสียงที่ (๗) นอกจากนั้นยังทิ้งทางเสียงต่อไปยังห้องที่ 1 ของวรรครับ และในวรรครับนี้ ดำเนินทำนองไปสิ้นสุดที่เสียงฟา (๕) ส่วนทำนองทางบรรเลงมีลักษณะการดำเนินทำนองต่อไปนี้

- 5 - 5	4 5 7 5	1 7 - 5	4 5 7 -	- 1 7 5	4 5 7 5	2 1 7 -	- 5 4 3
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองจะพบว่าในวรรคทำการดำเนินทำนองยังคงอิงทำนองจากทางร้อง ดังเห็นได้จากห้องที่ 1 และห้องที่ 4 ของวรรคที่มีเสียงตกเป็นเสียงเดียวกัน แม้ว่าในห้องที่ 4 จะมีการ ลักจังหวะก็ตาม ส่วนในวรรครับนั้นพบว่ามีเพียงห้องที่ 3 เท่านั้นที่มีเสียงตกเป็นเสียงเดียวกัน ส่วน ห้องที่ 1 ห้องที่ 2 และห้องที่ 4 ทางบรรเลงมีการสร้างทำนองขึ้นเอง และเมื่อพิจารณาทั้งประโยคพบว่า มีการใช้สำนวนซ้ำ คือ 4575

บทร้องต่อไปมีความว่า "เจ้าแหลมหลักตักเตือนสติพี่" มีการดำเนินทางร้อง ดังต่อไปนี้

เจ้าแหลม	หลัก	ตัก	เตียน		ส ตี	พี	
๔ ๓ ๕ ๗	--- ๓	--- ๓	-- ๓ ๔	----	- ๕ - ๔	- ๕ - ๔	- ๕ --

การดำเนินทำนองในวรรคทำนองนั้นมีการใช้เสียงต่อเนื่องมาจากประโยคก่อนหน้า นี้คือใช้เสียงฟา (๔) และยังคงดำเนินทำนองไปสิ้นสุดที่เสียงฟา (๔) อยู่เช่นเดิม ส่วนในวรรครับมีการ เว้นจังหวะในห้องที่ 1 แล้วจึงเริ่มร้องในห้องที่ 2 และห้องที่ 3 และทิ้งหางเสียงในห้องที่ 4 ด้วยเสียง ซอล (๕) ด้านทำนองทางบรรเลงมีลักษณะการดำเนินทำนอง ดังนี้

4 3 4 3	4 5 7 1̇	3 4 1 1̇	7 5 4 3	- 1 - 3	- 4 - 5	7 5 7 -	3 - 4 5
---------	----------	----------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองในวรรคทำไม่พบว่ามีเสียงตกตรงกัน เพียงแต่มีทำนองที่ใช้เสียง ในกลุ่มเสียงเดียวกัน กล่าวคือจะพบว่ามีการใช้เสียงมี (3) เสียงฟา (4) และเสียงซอล (5) ส่วนวรรค รับนั้นทางบรรเลงเริ่มต้นวรรคด้วยการใช้ทำนองซ้ำ ๆ โดยการเรียงเสียงโด (1) เสียงมี (3) เสียงฟา (4) เสียงซอล (5) และใช้เสียงที่ (7) เป็นเสียงผ่านก่อนจะกลับมาใช้เสียงมี (3) เสียงฟา (4) เสียงซอล (5) เช่นเดิมอีกครั้งหนึ่ง และพบว่าในห้องสุดท้ายมีเสียงตกเป็นเสียงซอล (5) เช่นเดียวกับทางร้องเพียงแต่มี การเยื้องจังหวะ

บทร้องต่อไปมีความว่า "พลาบประคองน้องรักจรัส" มีทำนองดังต่อไปนี้

พลาบ	ประคอง	น้อง	รัก		จร		รสี
--- ๗	- ๕ ๗ ๗	--- ๑	- ๗ - ๑	- ๗ --	--- ๕	-- ๔ ๓	-- ๔ ๔

จากทำนองดังกล่าวในวรรคทำลักษณะทำนองคงอยู่ที่เสียงโดสูง (๑) และ เสียงที่ (๗) ลักษณะคล้ายทำนองเสนาะ กับทิ้งหางเสียงต่อไปยังวรรครับห้องที่ 1 ส่วนทำนองใน วรรครับใช้เสียงซอล (๕) ดำเนินไปสู่เสียงฟา (๔) โดยมีเสียงมี (๓) เป็นเสียงผ่าน

ด้านทางบรรเลงมีทำนองดังต่อไปนี้

- 1 7 5	1 7 5 1	5 7 4 5	7 - 1 -	- 7 1 5	4 5 7 3	4 5 7 1	3 - 4 -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองในวรรคห้าพบว่าการดำเนินทำนองในวรรคนี้ยังคงใช้ทางร้องเป็นหลัก ดังในห้องที่ 4 มีการใช้เสียงเดียวกันเพียงแต่ต่างกันที่ตำแหน่งของโน้ตเท่านั้น ส่วนทำนองในวรรครับก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือเสียงสุดท้ายลงด้วยเสียงฟา (4) เช่นเดียวกัน

บทร้องต่อไปมีความว่า "เข้าหยุดยั้งฝิ่งนทีเย็นสบาย" มีทำนองต่อไปนี้

เข้าหยุด	ยั้ง	ฝิ่ง	นที	เย็น	สบาย	เอย
- ๕ ๔ ๓	- ๕ - ๗	- - - ๓	- - ๕ ๔	- - - -	- - - ๔	- - ๔ ๔

จากทำนองในวรรคห้ามีการดำเนินทำนองโดยเริ่มจากเสียงซอล (๕) เรียงเสียงมาสู่เสียงมี (๓) แล้วย้อนกลับขึ้นไปจบด้วยเสียงที่ (๗) แล้วตั้งต้นด้วยเสียงมี (๓) และดำเนินไปสิ้นสุดที่เสียงฟา (๔) โดยมีเสียงซอล (๕) เป็นเสียงผ่าน ส่วนในวรรครับการดำเนินทำนองนั้นใช้เพียงเสียงฟา (๔) และเสียงซอล (๕) เท่านั้น โดยในการร้องนั้นมีการเติมคำว่า "เอย" เพิ่มเข้าไปทั้งนี้เพื่อแสดงว่าจบกระบวนการแล้ว

ด้านทำนองทางบรรเลงมีทำนองดังต่อไปนี้

- 3 4 5	7 5 4 5	1 1 7 5	4 3 1 3	- 3 - 1	3 4 1 1	7 5 7 5	7 3 4 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองในวรรคห้าในห้องที่ 1 จะพบว่าทำนองทางบรรเลง กับทางร้องมีการดำเนินทำนองสวนทางกัน โดยในห้องที่ 1 ห้องที่ 2 และห้องที่ 3 ทำนองนั้นคงใช้เสียงซอล (5) เป็นหลักในการดำเนินทำนอง และไปสิ้นสุดด้วยเสียงมี (3) ในห้องที่ 4 ซึ่งเป็นคนละเสียงกับทางร้อง ส่วนวรรครับผู้บรรเลงได้เติมส่วนที่ว่างในห้องที่ 1 ให้เต็มด้วยการตั้งต้นทำนองเพื่อดำเนินต่อไปในห้องที่ 2 จนไปสิ้นสุดที่ห้องที่ 4 ด้วยเสียงซอล (5) เช่นเดียวกับทางร้อง

ในประโยคสุดท้ายนี้ไม่มีบทร้อง แต่ผู้ร้องก็ยังคงเอื้อนเพื่อลงจบเพลงในลักษณะการลงจบเพื่อบทเจรจา หรือเพื่อบรรเลงเพลงอื่นต่อ ดังมีทำนองต่อไปนี้

--- ๓	-- ๔ ๕	๗ ๕ ๔ ๓	- ๓ --	- ๑ - ๓	- ๔ - ๕	๔ - ๖ ๕	--- ๕
-------	--------	---------	--------	---------	---------	---------	-------

จากทำนองในวรรคทำเริ่มต้นทำนองด้วยเสียงมี (๓) และดำเนินทำนองไปสู่เสียงที่ (๗) โดยการเรียงเสียงในกลุ่มเสียงเดียวกันแล้ววกกลับมาจบด้วยเสียงมี (๓) เช่นเดิม ส่วนทำนองในวรรครับเริ่มทำนองด้วยเสียงโด (๑) และดำเนินทำนองไปสิ้นสุดที่เสียงซอล (๕) โดยผ่านเสียงฟา (๔) และใช้เสียงลา (๖) เป็นเสียงเชื่อมระหว่างเสียงฟา (๔) และเสียงซอล (๕) ส่วนทางบรรเลงมีทำนอง ดังต่อไปนี้

-- 7 3	- 4 - 5	7 5 4 3	4 3 --	- 1 - 3	- 3 4 5	- 4 - 7	5 5 5 5
--------	---------	---------	--------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองดังกล่าวพบว่าทำนองทางบรรเลงในประโยคนี้นำดำเนินทำนองด้วยลักษณะเดียวกับทางร้อง หากจะแตกต่างก็ด้วยรายละเอียดเล็กน้อย เช่นในท้องที่ 4 ของวรรคทำ หรือท้องที่ 4 วรรครับ นอกจากนี้ทำนองในวรรครับอาจได้อิทธิพลมาจากทำนองเพลงสังขารา ในวรรครับประโยคที่ 3 คือทำนอง - 5 - 7 - 1̣ - 3 - - 5 4 3 4 - 5

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เก็บตัวอย่างทางร้องจากบทร้องเดียวกัน พบว่าผู้ขับร้องแต่ละท่านมีวิธีการเอื้อนทางหุ่น แตกต่างกันไป ในที่นี้จะได้นำเสนอวิธีการเอื้อนหุ่นซึ่งได้ทำการสัมภาษณ์จากครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ มาทำการวิเคราะห์หาที่มาของทำนองหุ่นดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทำนองเอื้อนทางหุ่น ตัวอย่างที่ 1

----	--- ๑	-- ๒ ๕	- ๗ - ๑	----	--- ๕	--- ๗	-- ๒ ๑
---	-- ๑ ๕	-- ๑ ๖	๕ ๔ - ๕				

ทำนองจากตัวอย่างที่ 1 จะพบว่าทำนองมีสำเนียงจีนอยู่ และพบว่ามีเค้ามาจากเพลงสังขารา ดังพบว่าทางร้องหุ่นในวรรครับประโยคที่ 1 มีทำนองคล้ายกับวรรครับประโยคที่ 2 แต่เป็นคนละระดับเสียงกัน กล่าวคือทางร้องเพลงเชิดหุ่นกระบอกรับมีเสียงสูงขึ้น 5 เสียง ดังทำนองเพลงสังขารา ดังนี้ ---- - 3 - 4 - 5 - 1 - 3 - 4 และเมื่อนำทำนองนี้มาเปลี่ยนเสียงโดยทำให้

เสียงสูงขึ้น 5 เสียงจะได้ทำนอง - - - - - 7 - 1̇ - 2̇ - 5 - 7 - 1̇ ซึ่งจะพบว่ามีเสียงตกและทำนองเดียวกัน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบให้เห็นได้ดังนี้

ทำนองเพลงสังขาร	- - - - -	- 7 - 1̇	- 2̇ - 5	- 7 - 1̇
ทำนองเพลงเชิดหุ่น	- - - - -	- - - ๑̇	- - ๒̇ ๕	- ๗ - ๑̇

ในวรรณคดีมีเค้าจากเพลงสังขารเช่นกันโดยมีทำนองมาจากเพลงสังขารวรรคที่ 1 แต่มีการวางตำแหน่งไม่ตรงกัน ดังทำนองต่อไปนี้

ทำนองเพลงสังขาร		- - - 5	- 7 - 1̇	- 2̇ - 1̇	7 5 - 7
ทำนองเพลงเชิดหุ่น	- - - - -	- - - ๕	- - - ๗	- - ๒̇ ๑̇	

จากทำนองจะเห็นว่ามี การตัดทำนองในห้องสุดท้ายของเพลงสังขารออกไปแล้วทำนองหุ่นก็เริ่มทำนองในวรรคต่อไป

ทำนองเอื้อนทางหุ่น ตัวอย่างที่ 2

- - - ๓	- - ๔ ๕	- ๔ - ๑̇	- ๒̇ - ๗	- - - - -	- ๕ - ๑̇	- - ๒̇ ๑̇	- ๗ - ๕
- - - ๑̇	- - - ๗	- - - ๖	- - - ๕	- - - - -	๗ ๕ ๔ ๓	- ๔ - ๓	- - - - -

จากทำนองเอื้อนนี้พบเค้ามาจากเพลงสังขารเช่นกัน โดยทำนองในวรรคที่ 2 มีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับเพลงสังขารวรรคที่ 1 เพียงแต่มีการตัดเสียงสุดท้ายออกเสีย ดังสามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

ทำนองเพลงสังขาร	- - - 5	- 7 - 1̇	- 2̇ - 1̇	7 5 - 7
ทำนองเพลงเชิดหุ่น	- - - - -	- ๕ - ๑̇	- - ๒̇ ๑̇	- ๗ - ๕

และในวรรคแรกของประโยคที่ 2 ก็มีลักษณะการดำเนินทำนองคล้ายกับการ
ทอนมาจากทำนองทางหุ่นเอง ดังมีทำนองต่อไปนี้

๗ ๕	๔ ๓	- ๔	- ๓
--- ๓	-- ๔ ๕	- ๗ - ๕	- ๔ - ๓

ทำนองเอื้อนทางหุ่น ตัวอย่างที่ 3 เป็นตัวอย่างทำนองเอื้อนเพื่อส่งไปสู่การ
บรรเลงเพลงโอด พบว่ามีการนำเค้าโครงทำนองเพลงมาจากเพลงธรณีร้องไห้มาเป็นหลักในการดำเนิน
ทำนอง ดังมีทำนองต่อไปนี้

----	--- ๑	----	--- ๔	----	--- ๕	- ๗ - ๕	๔ ๓ ๔ ๔
----	- ๔ - ๕	๔ ๓-๕ ๔	----	----	--- ๔	----	-- ๑ ๕
----	- ๖ ๕ ๔	-- ๕ ๗	----	----	--- ๗	----	----
----	-- ๑ ๗	- ๖ - ๕	๖ ๕ - ๕	----	--- ๔	--- ๕	--- ๔
--- ๕	-- ๔ ๓	----	----	----	----	----	----
ก็พา	กัน	เอย		ซอน	ซบ		
- ๔ ๓ ๕	--- ๕	--- ๕	----	--- ๔	--- ๕	- ๔ - -	----
					สลบ	ไป	
----	- ๑ - ๑	- ๗ - ๑	- ๓ - ๔ ๕	----	-- ๔ ๓	--- ๔	--- ๔
----	----	----	----	----	--- ๕	--- ๗	--- ๑
----	----	----	----	----	--- ๑	--- ๗	--- ๑
๗ ๕ - -	----	----	----	----	--- ๗	--- ๑	--- ๓
--- ๔	- ๕ - ๑	--- ๖	- ๑ - ๕				

จากทำนองดังกล่าวในวรรคแรกของประโยคที่ 1 พบว่ามีเค้าจากเพลงสังฆาร
ห้องที่ 3 และห้องที่ 4 วรรคทำประโยคที่ 2 โดยการขยายทำนอง ดังนี้

ทำนองเพลงสังฆาร

4	5	7	5	4	3	-	4
----	---	๕	- ๗ - ๕	๔ ๓ ๔ ๔			

ทำนองเพลงเชิดหุ่น

และในวรรครับของประโยคที่ 2 จนถึงวรรคทำของประโยคที่ 4 ความยาว 16 ห้อง พบว่ามีเค้ามาจากเพลงธรณีร้องไห้ โดยการขยายทำนองดังนี้

เพลงธรณีร้องไห้

--- 4	- 5 - 7	-- 1 7	6 5 6 5 -5
-------	---------	--------	------------

เพลงเชิดหุ่นกระบอก

----	--- ๕	----	-- ๑ ๕	----	- ๖ ๕ ๔	-- ๕ ๗	----
----	--- ๗	----	----	-- ๑ ๗	- ๖ - ๕	๖ ๕ - ๕	----

และในวรรครับของประโยคที่ 4 และวรรคทำประโยคที่ 5 ความยาว 8 ห้อง ก็มีเค้ามาจากเพลงธรณีร้องไห้เช่นกัน โดยการนำขยายทำนองดังนี้

เพลงธรณีร้องไห้

----	- 3 - 4	- 5 - 7	- 5 - 4	-- 5 4	3 1 - 3	--- 4	3 5 4 3
------	---------	---------	---------	--------	---------	-------	----------------

เพลงเชิดหุ่นกระบอก

----	--- ๕	--- ๕	--- ๕	--- ๕	-- ๕ ๓	----	----
------	-------	-------	-------	-------	--------	------	------

และทำนองในวรรครับประโยคที่ 8 มีเค้ามาจากเพลงสังฆาราท้องที่ 1 และห้องที่ 2 วรรครับของประโยคที่ 1 ดังทำนองต่อไปนี้

ทำนองเพลงสังฆารา

-	-	-	5	-	7	-	1
---	---	---	---	---	---	---	---

ทำนองเพลงเชิดหุ่น

----	--- ๕	--- ๗	--- ๑
------	-------	-------	-------

ทำนองในวรรครับประโยคที่ 9 มีเค้ามาจากเพลงสังขาราท้องที่ 3 และท้องที่ 4 ประโยคที่ 1 เช่นเดียวกัน ดังทำนองต่อไปนี้

ทำนองเพลงสังขารา

- - - 5	- 7 - 1̇	- 2̇ - 1̇	7 5 - 7
---------	----------	-----------	---------

ทำนองเพลงเชิดหุ่น

----	--- ๑̇	--- ๗	--- ๑̇	๗ ๕ --	----	----	----
------	--------	-------	--------	--------	------	------	------

จากทำนองดังกล่าวจะพบว่ามีการตัดเสียงสุดท้ายของเพลงสังขาราคือเสียงที่ (7) แล้วจบสำนวนด้วยเสียงรองสุดท้ายแทนคือเสียงซอล (5) โดยการเอื้อนทำนองไปฝากจบในท้องต่อไป นอกจากนี้ในวรรครับของประโยคที่ 10 ก็พบว่านำมาจากเพลงสังขาราท้องที่ 1 และท้องที่ 2 วรรครับประโยคที่ 3 โดยสามารถเปรียบเทียบทำนองได้ดังนี้

ทำนองเพลงสังขารา	- 5	- 7	- 1̇	- 3
ทำนองเพลงเชิดหุ่น	----	--- ๗	--- ๑̇	--- ๓

และวรรคทำของประโยคที่ 11 ซึ่งเป็นทำนองซึ่งแสดงการจบนั้นก็ยังพบว่า มีเค้ามาจากเพลงสังขาราเช่นกัน โดยมีทำนองตรงกับวรรครับประโยคที่ 2 ดังทำนองต่อไปนี้

ทำนองเพลงสังขารา	----	- 3 - 4	- 5 - 1	- 3 - 4	
ทำนองเพลงเชิดหุ่น		--- ๕	- ๕ - ๑	--- ๖	- ๑̇ - ๕

กล่าวโดยสรุปเรื่องความสัมพันธ์ของการดำเนินทำนองของทางร้อง และทางบรรเลงนั้น จะพบว่าทางบรรเลงมีการสร้างทำนองขึ้นเป็นเอกเทศโดยอาศัยเสียงตกของทางร้องเป็นหลัก กับทั้งใช้เสียงซึ่งอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกันกับทางร้องเพื่อมาสร้างทำนองในการบรรเลง เพื่อให้เกิดความ

สอดคล้องกับทางร้อง แต่ในบางครั้งก็พบว่าทางบรรเลงมีการสร้างทำนองขึ้นเองโดยมิได้ดำเนินทำนองไปตามทางร้องเลยแต่ก็ปรากฏเป็นส่วนน้อย และโดยเฉพาะเวลาทางร้องเอื้อนทางหุ่นก็จะพบว่าทางบรรเลงจำต้องยึดทางร้องไว้เป็นหลักในการดำเนินทำนองอย่างยิ่ง ทว่าบางครั้งทำนองทางบรรเลงก็มีการลักจ้วงหวะอยู่บ้างนั้นก็เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากทางร้อง และยังเป็นจุดสนใจของผู้ฟัง

ความสัมพันธ์ของทางร้องกับทางบรรเลงด้านลูกตก หรือเสียงตก

ในการวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ของการดำเนินทำนองระหว่างทางร้องกับทางบรรเลงเพลงเซ็ดหุ่นกระบอกลูกตกหรือเสียงตก นอกจากจะพิจารณาในเรื่องการดำเนินทำนองแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ลูกตกหรือเสียงตก เพื่อให้ทราบถึงทางบรรเลง และทางขับร้องนั้นมีเสียงใดบ้างที่ตกเสียงเดียวกัน ซึ่งนั่นเองเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเพลงเซ็ดหุ่นกระบอกลูกตกหรือเสียงตกนี้ มานพ วิสุทธิแพทย์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือดนตรีไทยวิเคราะห์ว่า

"...ลูกตก คือ ลูกตกของวรรคเพลงหรือโน้ตตัวสุดท้ายของวรรคเพลงนั่นเอง โดยปกติแล้วลูกตกมักจะเป็นโน้ตหนึ่งในบันไดเสียงของเพลงเพลงนั้น เช่น เพลงในบันไดเสียงโด ลูกตกมักจะเป็นเสียง ด,ร,ม,ซ หรือ ล ถ้าเป็นเพลงในบันไดเสียงซอล ลูกตกมักจะเป็นเสียง ซ,ล,ท,ร หรือ ม และเพลงในบันไดเสียงฟา ลูกตกก็จะเป็น ฟ,ซ,ล,ด หรือ ร ลูกตกเสียงต่าง ๆ ของแต่ละบันไดเสียงจะบอกลำดับชั้นด้วย..." (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2533 : 48 - 49)

จากเพลงเซ็ดหุ่นกระบอกลูกตกพบว่ากลุ่มเสียงที่ปรากฏอยู่ในเพลงทั้งทางร้อง และทางบรรเลง เป็นกลุ่มเสียง ม ฟ ซ X ท ด (3 4 5 X 7 1) ในการสร้างทำนอง และในแต่ละประโยคใช้เสียงซึ่งอยู่ภายในกลุ่มเสียงเดียวกันทำหน้าที่เป็นเสียงตกในแต่ละวรรคเพลง ซึ่งสามารถจำแนกให้เห็นที่ละประโยค ดังนี้

ทางร้อง ประโยคที่ 1

-- ๗ ๕	--- ๕	๗ ๕ - ๕	- ๕ - ๗	- ๑ - -	--- ๕	- ๗ ๕ ๓	- ๔ - -
--------	-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 2

- ๓ - ๖๕	-- ๔ ๓	- ๔ - ๓	--- ๕	๔ ๓ --	- ๔ - ๖๕	--- ๕	--- ๗
----------	--------	---------	-------	--------	----------	-------	-------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 4

ทางร้อง ประโยคที่ 3

-- ๑ ๗	๕ ๗ - ๕	--- ๕	- ๗ - ๑	- ๗ --	--- ๗	๔ ๓ ๔ ๕	-----
--------	---------	-------	---------	--------	-------	---------	-------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 4

- ๗ ๕ ๕	-- ๓ ๔	--- ๓	--- ๓	-----	- ๔ - ๓	๔๕๕๓๔๕	- ๕ - ๕
---------	--------	-------	-------	-------	---------	--------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 5

-- ๑ ๗	- ๕ - ๗	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	๕ ๗ --	- ๕ - ๑	-----	-----
--------	---------	---------	---------	--------	---------	-------	-------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 5

ทางร้อง ประโยคที่ 6

-----	--- ๑	- ๒ - ๕	- ๗ - ๑	-----	--- ๗	-- ๑ ๗	-----
-------	-------	---------	---------	-------	-------	--------	-------

พบว่าในวรรคทำมีการสร้างสำนวนโดยใช้เสียงเร (๒) และเสียงลา (๖) เป็นเสียงผ่าน
โดยสำนวนวรรคทำจบด้วยเสียงที่ 5 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 7

- - - -	- - ๗ ๔	๕ ๔ ๕ ๔	- - ๕ ๗	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4

ทางร้อง ประโยคที่ 8

- - - -	- ๔ - ๔	- ๕ - ๔๓	- - - -
---------	---------	----------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic

ทางร้อง ประโยคที่ 9

- ๕ ๑ ๓	- ๔ - ๓	- - - ๓	- ๓ - -	- - - -	- ๕ - ๕	- ๗ - ๕	- ๗ - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 4

ทางร้อง ประโยคที่ 10

- - ๑ ๕	- - ๗ ๗	- ๕ - ๗	- - ๑ ๗	- - - -	- ๔๓-๕๗	- ๕ - ๓๔	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	----------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 11

- ๕ ๑ -	- ๔ - ๔๓	- - ๕ ๔	- ๓ - ๔	- - - -	- ๔ - ๔	- ๓ - ๔	- ๕ - ๕
---------	----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 2 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 12

- - - -	- - ๗ ๔	- - ๕ ๓	- ๔ - ๕	- - ๗ ๕	- ๔ - ๓	- - - -	- ๔ - ๓
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางร้อง ประโยคที่ 13

- - - -	- ๑ - ๓	- - ๔ ๕	- ๔ - ๗	- - - -	- - - ๕	- - ๗ ๕	๔ ๓ - ๔
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 14

- - - -	- ๓ - ๔ ๕	- - ๗ ๕	- ๔ - ๓	- - - -	- ๑ - ๓	- - - -	- ๔ - ๓
---------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าทั้งวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียง Tonic

ทางร้อง ประโยคที่ 15

- - ๑ ๕	- - ๗ ๗	- ๕ - ๗	- ๕ ๑ ๗	- ๕ - -	- ๗ - ๔	- ๓ - ๓	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางร้อง ประโยคที่ 16

- ๔ - ๔	--- ๕	- ๑ - ๕	- ๗ - ๗	- ๔ - -	- ๔ ๓ ๔	๓ - - ๕	-----
---------	-------	---------	---------	---------	---------	---------	-------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 17

- ๑ - ๕	- ๗ - ๗	- ๕ - ๗	- ๕ - ๗	-----	- ๕ - ๕	- ๔ ๓ ๔	-----
---------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	-------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 18

- ๕ - ๒	- ๓ - ๓	- ๑ - ๗	- ๑ - ๑	--- ๑	- ๔ - -	- ๑ - ๗	--- ๑
---------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	-------

พบว่าในวรรคทำมีการใช้เสียงเร (๒) เป็นเสียงผ่าน และจบสำนวนทั้งสองวรรคด้วยเสียงที่ 5

ทางร้อง ประโยคที่ 19

- ๓ - ๑	- ๗ - ๓	- ๔ ๓ ๔	- ๕ - ๕	-----	- ๑ - ๗	- ๕ - ๗	- ๔ - ๕
---------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับจบสำนวนด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 20

- - ๗ ๕	- ๕ - ๔	- ๓ - ๔๕	๗ ๕ ๔ ๓	- ๒ - ๑	- ๔ - -	- ๑ - ๗	--- ๑
---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------	-------

พบว่าในประโยคนี้มีการใช้เสียงเร (๒) เป็นเสียงเชื่อมระหว่างเสียงมี (๓) และเสียงโด
(๑) ในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 5

ทางร้อง ประโยคที่ 21

- ๑ - ๕	--- ๑	--- ๗	- ๕ - ๗	- ๕ - -	- ๗ ๕ ๗	- ๕ - ๗	-- ๕ ๔
---------	-------	-------	---------	---------	---------	---------	--------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 22

๔ ๓ ๕ ๗	--- ๓	--- ๓	-- ๓ ๔	----	- ๕ - ๔	- ๕ - ๔	- ๕ - -
---------	-------	-------	--------	------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 2 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 23

--- ๗	- ๕ ๗ ๗	--- ๑	- ๗ - ๑	- ๗ - -	--- ๕	-- ๔ ๓	-- ๔ ๔
-------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	--------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางร้อง ประโยคที่ 24

- ๕ ๔ ๓	- ๕ - ๗	--- ๓	-- ๕ ๔	----	--- ๔	-- ๔ ๕	--- ๕
---------	---------	-------	--------	------	-------	--------	-------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 2 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางร้อง ประโยคที่ 25

--- ๓	-- ๔ ๕	๗ ๕ ๔ ๓	- ๓ - -	- ๑ - ๓	- ๔ - ๕	๔ - ๖ ๕	--- ๕
-------	--------	---------	---------	---------	---------	---------	-------

พบว่าในประโยคนี้ทำวรรครับมีการใช้เสียงลา (๖) มาเชื่อมระหว่างเสียงฟา (๔) กับเสียงเสียงซอล (๕) โดยวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 1

--- 1	--- 5	--- 7	--- 5	- 1 - 5	- 7 - 5	1 5 7 5	4 5 7 1̇
-------	-------	-------	-------	---------	---------	---------	----------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 2

5 1̇ 7 1̇	7 5 4 5	1 1̇ 7 -	3 4 - 5	7 5 4 3	1 3 4 5	7 5 7 3	4 5 - -
-----------	---------	----------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 3

7 4 - 3	- 1 - 1̇	5 7 1 3	4 5 - -	7 3 4 5	7 5 4 3	2 1 4 1	4 3 - 3
---------	----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 4

1 3 4 5	7 5 4 3	2 1 - 5	7 5 4 3	4 3 5 4	5 3 2 1	2̇ 1̇ 7 5	7 1 - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 5

1 $\dot{1}$ 7 5	4 3 2 1	7 1 2 5	7 - 1 -	5 1 7 5	4 5 7 4	5 4 1 1	- 7 6 5
-----------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 6

- - - 7	5 5 5 5	4 3 1 3	4 7 4 5	- $\dot{1}$ - 5	- 1 5 7	- - 1 3	4 3 4 7
---------	---------	---------	---------	-----------------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 4

ทางบรรเลง ประโยคที่ 7

4 7 4 5	1 $\dot{1}$ 7 5	1 5 7 3	1 $\dot{1}$ 7 5	2 5 2 $\dot{1}$	7 $\dot{1}$ 7 5	4 5 7 5	4 3 4 5
---------	-----------------	---------	-----------------	-----------------	-----------------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 8

4 1 - $\dot{1}$	- 7 - $\dot{1}$	7 5 7 -	3 - 4 5	- 1 - 5	- 7 - 5	- 4 - 5	- 7 - -
-----------------	-----------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 4

ทางบรรเลง ประโยคที่ 9

$\dot{1}$ - - -	7 6 5 $\dot{1}$	4 5 7 $\dot{1}$	3 - 4 -	4 3 1 3	3 4 5 1	5 $\dot{1}$ 7 5	4 3 1 3
-----------------	-----------------	-----------------	---------	---------	---------	-----------------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 2 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 10

1 5 - 1̇	4 5 7 5	7 5 7 3	4 7 4 5	-- 7 5	1̇ 7 5 7	4 5 7 4	5 - 7 -
----------	---------	---------	---------	--------	----------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 4

ทางบรรเลง ประโยคที่ 11

1 5 2̇ 1̇	7 5 4 5	1̇ 1̇ 7 -	3 4 - 5	- 1 - 5	- 7 - -	- 6 5 6	7 1̇ 7 5
-----------	---------	-----------	---------	---------	---------	---------	----------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับจบสำนวนด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 12

4 5 7 1̇	7 5 7 3	4 5 1̇ 7	5 7 5 -	4 3 1 3	4 5 1 1̇	7 5 4 5	7 3 4 5
----------	---------	----------	---------	---------	----------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 13

1 3 4 3	4 5 7 5	4 5 7 3	4 7 4 5	7 5 1̇ 7	2̇ 1̇ 7 1̇	7 5 4 5	7 3 4 5
---------	---------	---------	---------	----------	------------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 14

7 1̇ 7 6	5 6 7 1̇	7 5 7 -	3 - 4 5	- 1 - 5	- 7 - 5	1̇ 7 5 7	4 5 7 1̇
----------	----------	---------	---------	---------	---------	----------	----------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 15

$\dot{1}7\dot{1}5$	$757\dot{1}$	$7\dot{1}\dot{2}-$	$57-\dot{1}$	$5\dot{1}7\dot{1}$	$\dot{2}575$	7545	$7-\dot{1}-$
--------------------	--------------	--------------------	--------------	--------------------	--------------	--------	--------------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 16

$\dot{1}7\dot{1}7$	$\dot{1}7\dot{1}5$	$--47$	5745	$75\dot{1}7$	$\dot{2}\dot{1}75$	$457-$	$5-15$
--------------------	--------------------	--------	--------	--------------	--------------------	--------	--------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 17

$-\dot{1}75$	$\dot{1}757$	7545	1745	$-1-5$	$-7-\dot{1}$	$757\dot{1}$	$3-4-$
--------------	--------------	--------	--------	--------	--------------	--------------	--------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางบรรเลง ประโยคที่ 18

$451\dot{1}$	7545	$751\dot{1}$	7543	$-1-3$	$-4-7$	4745	$\dot{1}7-5$
--------------	--------	--------------	--------	--------	--------	--------	--------------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจำด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 19

$-\dot{1}75$	1757	7545	$7-\dot{1}-$	$7\dot{1}\dot{2}5$	$7\dot{1}\dot{2}\dot{1}$	$75\dot{1}7$	5745
--------------	--------	--------	--------------	--------------------	--------------------------	--------------	--------

พบว่าในวรรคห้า และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 20

1 4 5 4	5 3 5 4	5 1 5 4	5 7 5 4	4 3 1 1̇	7 5 4 5	7 5 4 3	4 7 4 5
---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคห้าสำนวนจบด้วยเสียงที่ 2 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 21

5 7 5 1̇	7 5 7 4	4 4 5 3	4 7 4 5	7 5 4 5	7 5 4 3	1 3 4 3	1 4 1 3
----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคห้าสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 22

4 5 7 5	1 1̇ 7 5	4 3 1 3	4 5 7 4	5 7 - 1̇	7 5 4 5	1 1̇ 7 5	1 7 5 4
---------	----------	---------	---------	----------	---------	----------	---------

พบว่าในวรรคห้า และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียง 2

ทางบรรเลง ประโยคที่ 23

1 3 4 3	1 3 4 5	2 1̇ 7 1	7 5 4 3	1 1̇ 7 1̇	7 5 4 5	7 5 1 5	4 3 1 3
---------	---------	----------	---------	-----------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคห้า และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 24

- 2̇ 1̇ 7	5 7 4 5	7 5 4 5	7 5 4 3	- 1 - 1̇	- 7 - 5	4 5 7 -	3 - 4 5
-----------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรคจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 25

- 1 - 5	- 7 - 5	- 4 - 5	- 7 - -	1̇ 7 5 1̇	- 7 1̇ 3	4 5 7 -	1 - 3 4
---------	---------	---------	---------	-----------	----------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางบรรเลง ประโยคที่ 26

4 3 1 3	3 4 5 7	5 1̇ 5 7	5 4 3 -	4 3 1 3	3 4 5 7	4 5 7 3	4 7 - -
---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียง Tonic และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 4

ทางบรรเลง ประโยคที่ 27

- 5 1̇ 5	1̇ 7 - 6	- 5 - -	- 7 - 1̇	7 6 5 1̇	5 7 1̇ 3	4 5 7 1	3 - 4 -
----------	----------	---------	----------	----------	----------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางบรรเลง ประโยคที่ 28

4 3 1 3	3 4 1 3	4 1 4 3	4 7 5 7	- 4 - 3	1 3 4 5	7 5 4 5	1 5 7 1̇
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	----------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 4 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 2

ทางบรรเลง ประโยคที่ 29

5 1 7 1̇	7 5 4 5	7 5 4 5	4 3 2 1	- 3 - 1	4 3 1 3	4 5 7 4	1 1̇ 7 5
----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	----------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 3

ทางบรรเลง ประโยคที่ 30

- 5 - 5	- 1̇ - 7	- 4 5 7	7 3 4 5	7 5 1̇ 7	- 5 - 4	1 3 4 5	7 5 4 3
---------	----------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 31

2 1 4 1	3 4 - 3	1 3 4 3	4 5 7 1̇	2̇ 1̇ 7 1̇	7 5 4 5	7 5 4 5	4 3 2 1
---------	---------	---------	----------	------------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 32

1 5 5 5	4 3 7 1̇	2̇ 5 2̇ 1̇	- 7 6 5	- 5 - 5	4 5 7 5	1̇ 7 - 5	4 5 7 -
---------	----------	------------	---------	---------	---------	----------	---------

พบว่าในวรรคทำสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 33

- 1̇ 7 5	4 5 7 5	2̇ 1̇ 7 -	- 5 4 3	4 3 4 3	4 5 7 1̇	3 4 1 1̇	7 5 4 3
----------	---------	-----------	---------	---------	----------	----------	---------

พบว่าในวรรคทำ และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 34

- 1 - 3	- 4 - 5	7 5 7 -	3 4 - 5	- 1 7 5	1 7 5 1	5 7 4 5	7 - 1 -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำนองด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับสำนวนจบด้วยเสียงที่ 5

ทางบรรเลง ประโยคที่ 35

- 7 1 5	4 5 7 3	4 5 7 1	3 - 4 -	- 3 4 5	7 5 4 5	1 5 4 5	4 3 1 3
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำนองจบด้วยเสียงที่ 2 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 36

- 3 - 1	3 4 1 1	1 1 7 5	7 3 4 5	- - 7 3	- 4 - 5	7 5 4 3	4 3 - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำนองจบด้วยเสียงที่ 3 และวรรครับจบด้วยเสียง Tonic

ทางบรรเลง ประโยคที่ 37

- 1 - 3	- 3 4 5	- 4 - 7	5 5 5 5
---------	---------	---------	---------

พบว่าในวรรคสุดท้ายสำนวนจบด้วยเสียงที่ 3

นอกจากนี้ในการหาข้อสรุปเรื่องความสัมพันธ์ของทางทั้งสองในเพลงเชิดหุ่นกระบอก สามารถนำลูกตกของวรรคเพลงแต่ละวรรคมาเปรียบเทียบได้ดังต่อไปนี้

วรรคที่	ทางร้อง	ทางบรรเลง
1		ซอล (5)
2		โด (1)
3		ซอล (5)
4		ซอล (5)
5		ซอล (5)
6		มี (3)
7		มี (3)
8		โด (1)
9		โด (1)
10		ซอล (5)
11	ซอล (๕)	ซอล (5)
12	ซอล (๕)	ที (7)
13	มี (๓)	ซอล (5)
14		ซอล (5)
15		ซอล (5)
16	ที (๗)	ที (7)
17	ฟา (๔)	ฟา (4)
18	ซอล (๕)	มี (3)
19	ที (๗)	ซอล (5)
20		ที (7)
21		ซอล (5)
22	โด (๑)	ซอล (5)
23	ฟา (๔)	ซอล (5)
24	มี (๓)	มี (3)
25	ซอล (๕)	ซอล (5)
26		ซอล (5)
27		ซอล (5)

วรรคที่	ทางร้อง	ทางบรรเลง
28	ที่ (๗)	โตะ (1)
29	โตะสูง (๑)	โตะ (1)
30	โตะสูง (๑)	โตะ (1)
31	ซอล (๕)	ซอล (5)
32	ที่ (๗)	ซอล (5)
33		ซอล (5)
34	มี (๓)	ฟา (4)
35	มี (๓)	มี (3)
36	ที่ (๗)	ซอล (5)
37	ที่ (๗)	โตะ (1)
38	ฟา (๔)	ซอล (5)
39	ฟา (๔)	ฟา (4)
40	ซอล (๕)	ซอล (5)
41	ซอล (๕)	ซอล (5)
42	มี (๓)	มี (3)
43	ที่ (๗)	ฟา (4)
44	ฟา (๔)	ฟา (4)
45	มี (๓)	มี (3)
46	มี (๓)	มี (3)
47		มี (3)
48		ซอล (5)
49	ที่ (๗)	ที่ (7)
50	มี (๓)	ฟา (4)
51	มี (๓)	มี (3)
52	ซอล (๕)	ที่ (7)
53	ที่ (๗)	โตะ (1)
54	ฟา (๔)	ฟา (4)
55	ฟา (๔)	ที่ (2)

วรรคที่	ทางร้อง	ทางบรรเลง
56	ซอล (๕)	โด (1)
57		โด (1)
58	ซอล (๕)	ซอล (5)
59	ซอล (๕)	ซอล (5)
60	มี (๓)	มี (3)
61	โด (๑)	โด (1)
62		โด (1)
63		ซอล (5)
64	ซอล (๕)	ที (7)
65	ฟา (๔)	มี (3)
66	ฟา (๔)	มี (3)
67	ซอล (๕)	ซอล (5)
68	โดสูง (๑)	โด (1)
69	ฟา (๔)	ฟา (4)
70	ฟา (๔)	มี (3)
71	ซอล (๕)	ซอล (๕)
72	มี (๓)	มี (3)
73	ซอล (๕)	ซอล (5)

จากการเปรียบเทียบเสียงตกของทางร้อง และทางบรรเลงพบว่าจากจำนวนวรรคเพลงทั้งหมด 73 วรรค โดยตั้งแต่วรรคที่ 1 ถึงวรรคที่ 10 เป็นทำนองของทางบรรเลง ผู้ขับร้องเริ่มร้องตั้งแต่วรรคที่ 11 เป็นต้นไปกับทั้งมีบางช่วงที่ผู้ขับร้องหยุดร้อง ด้วยเหตุเพื่อพักเสียง หรือให้ซอผู้ได้บรรเลง ฉะนั้นจึงเหลือทางร้องเพียงจำนวน 63 วรรคที่ผู้ขับร้องได้ร้อง และจากวรรคเพลงพบว่าเสียงตกซึ่งลงเสียงเดียวกันจำนวน 30 วรรค ได้แก่วรรคที่ 11, 16, 17, 18, 24, 25, 29, 30, 31, 35, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 49, 51, 54, 58, 59, 60, 61 และ 67 ซึ่งเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนวรรคเพลงทั้งหมด จึงสามารถสรุปในขั้นต้นได้ว่า การดำเนินทำนองของทางร้อง และทางบรรเลงเพลงเซตหุ่นกระบอกมีความสัมพันธ์กันในเรื่องเสียงตก หรือลูกตก ซึ่งในกรณีที่ลงเสียงเดียว

กัน และลงคนละเสียงอยู่ในสัดส่วนเท่ากัน ถึงแม้จำนวนวรรคเพลงที่มีได้ลงเสียงเดียวกันนั้นก็ล้วนเป็นเสียงตกที่อยู่ในบันไดเสียงเดียวกันซึ่งปรากฏเป็นคู่เสนาะ ได้แก่ คู่ 3 คู่ 5 และคู่ 6

จำนวนเสียงที่ใช้เป็นเสียงตกของทางร้องพบว่า เสียงที่ใช้มากที่สุดคือ เสียงซอล (๕) รองลงมาคือเสียงฟา (๔) เสียงที่ (๗) เสียงมี (๓) และเสียงโด (๑) ตามลำดับ ส่วนทางบรรเลงนั้นจำนวนเสียงตกที่ใช้มากที่สุดได้แก่ เสียงซอล (5) รองลงมาคือเสียงมี (3) เสียงโด (1) เสียงฟา (4) และเสียงที่ (7) ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ของทางร้องกับทางบรรเลงด้านระดับเสียง

ในเรื่องระดับเสียงของเพลงเซ็ดหุ่่นกระบอกทั้งทางร้อง และทางบรรเลงนั้นพบว่าระดับเสียงที่ใช้อยู่ในทางร้อง ระดับเสียงต่ำสุดได้แก่เสียงที่ต่ำ (๗) และระดับเสียงสูงสุด ได้แก่เสียงเรสูง (๒) โดยพบว่าเสียงที่ใช้ในการดำเนินทำนองประกอบด้วยเสียงที่ต่ำ (๗) เสียงโด (๑) เสียงมี (๓) เสียงฟา (๔) เสียงซอล (๕) เสียงลา (๖) เสียงที่ (๗) เสียงโดสูง (๑) และเสียงเรสูง (๒) จากทำนองทางร้องไม่ว่ามีการใช้เสียงเร (๒) ในการดำเนินทำนอง

ด้านทางบรรเลงพบว่ามีการใช้ระดับเสียงต่ำสุด คือเสียงของสายเปล่าสายหุ้มซอฮู้ คือเสียงโด (1) และระดับเสียงสูงสุด คือเสียงที่เกิดขึ้นจากนิ้วก้อยของสายเอก คือเสียงเรสูง (๒) โดยพบว่าเสียงที่ใช้ในการดำเนินทำนองประกอบด้วยเสียงโด (1) เสียงมี (3) เสียงฟา (4) เสียงซอล (5) เสียงลา (6) เสียงที่ (7) เสียงโดสูง (1) และเสียงเรสูง (2) จากทำนองทางบรรเลงพบว่าเสียงที่ไม่ได้นำมาใช้คือเสียงนิ้วชี้ของสายหุ้ม คือ เสียงเร (2) แต่กลับใช้เสียงเรสูง (2) แทนทุกครั้งไป

ดังนั้นเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ของระดับเสียงของทางร้อง และทางบรรเลงพบว่าทั้งสองทางมีการใช้กลุ่มเสียงในกลุ่มเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มเสียง ม ฟ ซ X ท ด (3 4 5 X 7 1) โดยเสียงที่ใช้เป็นเสียงผ่านในการสร้างทำนองทั้งสองทาง ได้แก่ เสียงเร (2) และเสียงลา (6) และสามารถอนุมานได้ว่าเป็นสร้างทำนองโดยใช้เสียงซอล (๕) (5) เป็นหลัก

ระดับเสียงที่ใช้ในเพลงเชิดหุ่นกระบอก

ในการบรรเลงเพลงเชิดหุ่นกระบอก วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง คือ วงปี่พาทย์ไม้แข็ง เนื่องจากแต่โบราณมาการแสดงหุ่นกระบอกนั้น เป็นการแสดงกลางแจ้งเป็นส่วนใหญ่ และหากใช้วงปี่พาทย์ไม้แวมแล้ว จะทำให้เสียงเบาเกินไปอันจะส่งผลต่อการแสดง คือ ผู้ชมผู้ฟังไม่ได้ยินเสียงเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง แต่วงปี่พาทย์ไม้แข็งที่ใช้ประกอบการแสดงหุ่นกระบอกนั้น มีสิ่งที่แตกต่างออกไป คือ มีซออู้ กลองตอก และแตรหรือม้าพ้อ เพิ่มเข้ามา นอกจากนี้เกี่ยวกับเครื่องเป่าที่ใช้ในวงปี่พาทย์พบว่ามีการใช้ทั้งขลุ่ยกรวด และปี่ใน ดังที่ วรยศ สุขสายชล ได้อธิบายว่า "...บางครั้งถ้าไม่ใช้ปี่ก็อาจใช้ขลุ่ยกรวดแทนได้..." (วรยศ สุขสายชล. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2542) และเกี่ยวกับเรื่องระดับเสียงนั้นวงปี่พาทย์ใช้ระดับเสียงใน ในการดำเนินเรื่องทั้งนี้เนื่องมาจากเพลงที่ใช้สำหรับประกอบการแสดงซึ่งนอกเหนือจากเพลงเชิดหุ่นกระบอกแล้ว ยังใช้เพลงหน้าพาทย์ประกอบด้วย ซึ่งได้แก่

เพลงเสมอ	ประกอบกิจการเดินทางไป - มาในระยะใกล้
เพลงเชิด	ประกอบกิจการเดินทางไป - มาในระยะไกล และการต่อสู้
เพลงโอด	ประกอบกิจการเศร้าโศกเสียใจ
เพลงร่ำ	ประกอบกิจการแสดงอิทธิฤทธิ์ หรือการแปลงกาย เป็นต้น

ส่วนซออู้ซึ่งใช้บรรเลงเพลงเชิดหุ่นกระบอกนั้น ธีระ ภูมณี ได้อธิบายว่า "...ซออู้ต้องใช้ 2 คัน คันหนึ่งตั้งเสียงใน อีกคันหนึ่งตั้งเสียงสูงขึ้นไปอีกเสียงหนึ่ง ไว้สืหุ่นกระบอก เวลาขับเพลงหน้าพาทย์ก็ใช้ซออู้คันที่ตั้งเสียงใน ถ้าพิถีพิถันนะ..." (ธีระ ภูมณี. สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2542) จากข้อความดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ระดับเสียงซึ่งใช้ใช้ในการขับร้องเพลงเชิดหุ่นกระบอกนั้น คือเสียงกลาง ซึ่งมีระดับเสียงสูงกว่าเสียงใน 1 เสียง ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยการที่ขับร้องด้วยระดับเสียงสูงนั้นทำให้สามารถฟังได้ในระยะไกล ฉะนั้นเมื่อเวลาปี่พาทย์ขับเพลงหน้าพาทย์ก็ทำให้สามารถสวมเข้ากับเสียงร้องได้พอดี เช่นตัวอย่างในการลงจบของการร้องหุ่นเพื่อต่อด้วยเพลงโอดแบบยาว จะพบว่าผู้ขับร้องลงจบด้วยเสียงซอล (๕) แต่เป็นเสียงซอลซึ่งสูงขึ้นไปจากเสียงในอีก 1 เสียง และเมื่อเปรียบเทียบกับเสียงใน เสียงซอลที่ผู้ขับร้องคือ เสียงลา (6) ซึ่งในเรื่องนี้ อนันต์ สบฤกษ์ ได้อธิบายว่า "...เสียงลา (6) ลูกนี้ก็คือ ลูกโอด เป็นลูกที่ใช้ตีเพลงโอด..." (อนันต์ สบฤกษ์. สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2542)

ตัวอย่างการจบเพื่อต่อด้วยเพลงโอด

----	ซอ น	ซบ					
----	--- ๔	--- ๕	- ๔ - -	-----	- ๑ - ๑	- ๗ - ๑	- ๓ - ๔๕
----	สลับ	ไป					
----	-- ๔ ๓	--- ๔	--- ๔	-----	-----	-----	-----
----	--- ๕	--- ๗	--- ๑	-----	-----	-----	-----
----	--- ๑	--- ๗	--- ๑	๗ ๕ - -	-----	-----	-----
----	--- ๗	--- ๑	--- ๓	--- ๔	- ๕ - ๑	--- ๖	- ๑ - ๕
ปีพาทย์รับเพลงโอด				- 5 6 7	- 2 - 3	5 6 7 5	6 7 - 6
- 6 7 6	5 3 5 6	5 6 7 6	5 3 5 6	๒ ๓ ๒ ๗	2 7 6 5	6 5 3 6	6 7 - 6
2 7 2 6	7 6 5 3	2 7 2 3	2 3 5 6	๒ ๓ ๒ ๗	2 7 6 5	6 5 3 5	6 7 - 6
- ๒ - ๓	- ๒ - 7	--- 6	--- 5				

จากทำนองในดังกล่าววรรคสุดท้ายของทางร้องปีพาทย์จะสวมเพลงโอดเข้าทันที ดังทำนองที่ปรากฏแต่จะเห็นว่าเป็นคนละระดับเสียง ซึ่งในเรื่องนี้ได้อธิบายแล้วในข้างต้นว่า เสียงร้องนั้นสูงกว่าเสียงของปีพาทย์ 1 เสียง ฉะนั้นเมื่อผู้ขับร้องจบด้วยเสียงซอล (๕) ก็จะมีระดับเสียงพอดีกับเสียงลา (6) ของวงปีพาทย์

ในด้านระดับเสียงของทำนองเพลงเชิดหุ่นกระบอกล้วนนั้น จากการศึกษพบว่าใช้กลุ่มเสียง ม ฟ ซ X ท ด (3 4 5 X 7 1) ในการดำเนินทำนองซึ่งทั้งนี้เป็นระดับเสียงที่สามารถอธิบายได้ดังนี้คือเสียงมี (3) และเสียงที่ (7) นั้นเมื่อบรรเลงด้วยซอู้ ซึ่งเป็นตำแหน่งของนิ้วกลาง จำต้องชิดนิ้วกลางกับนิ้วชี้ กล่าวคือ มาชิดกับเสียงเร (2) และเสียงลา (6) ถึงแม้ผู้ขับร้องก็ใช้การดำเนินทำนองทางร้องด้วยระบบเสียงเช่นกันในเสียงที่ (๗) และเสียงมี (๓)

วิธีการบรรเลง

โดยปกติแล้วการบรรเลงเพลงเชิดหุ่นกระบอก จะต้องมีการทำนองซึ่งใช้ซอู้บรรเลงก่อนทุกครั้งไปด้วยอาจจะเป็นเหตุว่าเป็นการตั้งเสียงให้กับผู้ขับร้องก็ได้ เพราะจากการศึกษาพบว่าเสียงที่ใช้เพลงเชิดหุ่นกระบอกล้วนเป็นเสียงที่ผู้ขับร้องอาจจะไม่เคยชิน เพราะเป็นระดับเสียงที่สูงกว่าปกติที่ใช้ในการ

บรรเลงวงปี่พาทย์ หรือวงมโหรี กล่าวคือหากเปรียบเทียบกับเสียงเพียงออกลำแล้ว เสียงที่ใช้เริ่มต้นตั้งแต่ทำนอง "ร้องท้าว" คือเสียงที่ (๗)

การดำเนินทำนองทางร้อง ผู้ขับร้องจะขับร้องตามบทประพันธ์โดยการแบ่งคำนั้น จะแบ่งคำร้องในหนึ่งวรรคออกเป็น สามคำ สองคำ และสามคำ เช่น จะจับบท, พี่น้อง, สองกษัตริย์ ทั้งนี้ยังพบว่าในบางครั้งมีการเติมคำว่า "เออ" เพิ่มเข้าไปในการร้อง เช่น เข้าหยุดยั้งฝั่งที่เย็นสบาย (เออ) เป็นต้น ส่วนการดำเนินทำนองพบว่ามีลักษณะคล้าย ๆ กัน เพียงแต่อาจมีการสอดแทรกทำนองที่เรียกว่า "ทางหุ่น" ซึ่งมีสำเนียงจืดอยู่ในทำยวรรคแต่ละวรรค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของบทประพันธ์ และดุลยพินิจของผู้ขับร้อง แต่ความแตกต่างของเพลงเชิดหุ่นกระบอกในการขับร้องแต่ละครั้งนั้นขึ้นอยู่กับการลงจบว่าจะจบแบบใด ในส่วนของผู้บรรเลงขอผู้จะใช้วิธีการดำเนินทำนองให้เกิดความกลมกลืนไปกับทำนองทางร้องจนจบเพลงเช่นกัน ซึ่งใช้กลุ่มเสียง ม ฟ ซ X ท ด (3 4 5 X 7 1) ในการสร้างทำนอง โดยใช้เสียงตก และทำนองทางร้องเป็นหลัก

ด้วยลักษณะนี้เองจึงทำให้เพลงเชิดหุ่นกระบอกค่อนข้างจะเป็นทำนองที่มีอิสระในการสร้างสรรค์ทั้งทางร้อง และทางบรรเลง ฉะนั้นจึงไม่สามารถกำหนดเป็นเกณฑ์ตายตัวได้ว่าจะต้องมีความยาวเท่าไร หรือการบรรเลงในแต่ละครั้ง ทางร้อง และทางบรรเลงก็มีทำนองแตกต่างกันไป นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีซึ่งใช้เป็นส่วนประกอบในการบรรเลงอีก ได้แก่ ฉิ่ง ซึ่งทำหน้าที่กำกับจังหวะ ในขณะที่มีกลองตอก และแต้ว ตีชุดจังหวะยังผลเพลงเชิดหุ่นกระบอกให้เกิดอรรถรสมากยิ่งขึ้น ส่วนในเวลาที่ต้องบรรเลงเพลงหน้าพาทย์นั้น การบรรเลงก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการบรรเลงประกอบการแสดงทั่วไป กล่าวคือใช้เสียงในเป็นหลักในการบรรเลง แต่มีสิ่งที่คุณบรรเลงจำต้องจดจำคือ ทางร้องของเพลงเชิดหุ่นกระบอกในเวลาจะลงจบแต่ละครั้งว่าจะลงแบบใดเพื่อจะได้สวมเพลงนั้นต่อได้ทันช่วงที่ เช่นกรณีเพลงเสมอ หรือเพลงโอด เป็นต้น

เมื่อดพราย และสำนวนที่ใช้การบรรเลง

ในการขับร้อง และบรรเลงเพลงเชิดหุ่นกระบอกนั้น ในปัจจุบันพบว่าการบรรเลงเพลงสำหรับการแสดงหุ่นกระบอกนั้น ใช้เพลงเชิดหุ่นกระบอกน้อยลง หากเปรียบเทียบกับบทที่ใช้แสดงในสมัยก่อน ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการที่หาผู้ขับร้อง และผู้บรรเลงเพลงหุ่นกระบอกได้ยากยิ่งขึ้น หรือถึงแม้จะร้องได้ก็ไม่ได้แต่เพียงทำนองธรรมดา ไม่สามารถร้องทางหุ่น หรือร้องลงจบในทางต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

ในด้านกรับร้องเพลงเซ็ดทุ่นกระบอกรั้น ดวงเนตร ดุริยพันธ์ ได้อธิบายว่า "...การร้องทุ่นนั้นผู้ขับร้องคนใดสามารถทำเสียงครั้นได้มาก จะทำให้เกิดไพเราะมากขึ้น..." (ดวงเนตร ดุริยพันธ์. สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2542) นอกจากนี้ยังพบว่ากรับร้องนั้นมีแบบแผน คือ คำสุดท้ายของวรรคสดับ กับคำที่ 3 ของวรรครับ ผู้ขับร้องจะร้องโดยให้มีระดับเสียงเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

จะจับบทพี่น้องสองกษัตริย์

บิดาตรัสขับไล่ออกไพรสานต์

นอกจากนี้การร้องคำแรกของวรรครองนั้นจะใช้เสียงซึ่ง ดวงเนตร ดุริยพันธ์ ได้อธิบายว่า "...เพี้ยนนิด ๆ..." ความหมายของคำว่า "เพี้ยน" ในที่นี้มีได้หมายความว่า เสียงเพี้ยน แต่หมายความว่า การทำเสียงให้เป็นเสียงซึ่งหากเปรียบเทียบกับดนตรีตะวันตกคือ ครึ่งเสียง หรือ Semitone และจากการศึกษาพบว่ากรับร้องขึ้นต้นบทขับร้องในคำแรกของวรรคสดับทุกครั้งจะใช้เสียงสูงก่อนเสมอ ซึ่งในบทร้องที่ใช้เป็นกรณีศึกษาพบที่ใช้เสียงโดสูง (๑) และคำที่สองจะใช้เสียงซอล (๕) กับทั้งมีการร้องโดยวิธีการลักจ้งหะ กล่าวคือมีได้ให้คำร้องลงที่จ้งหะตกเหมือนกับทุกครั้ง แต่ทั้งนี้ก็มีได้ใช้มากครั้งนักซึ่งจะทำให้เกิดความซ้ำซาก นอกจากนี้แล้วผู้ขับร้องยังใช้วิธีการหยุด และสวมร้องเข้าใหม่ซึ่งเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศของผู้ฟัง จากการฟังทำนองทางร้อง มาฟังทำนองทางบรรเลงหรือซออุ๊ยบ้าง อีกหนึ่งเสมือนเป็นการเว้นช่องว่างที่เกิดขึ้นในการสร้างงานศิลปะ และสิ่งสำคัญในการร้องเพลงเซ็ดทุ่นกระบอกรับอีกประการหนึ่งคือ การร้องให้สมกับบทบาทของตัวทุ่น และเนื้อเรื่องที่กำลังดำเนินไป

ในด้านทางบรรเลงซึ่งใช้ซออุ๊ยในการดำเนินทำนองนั้น จากการศึกษพบว่าผู้บรรเลงจะต้องมีไหวพริบ และประสบการณ์กับการร้องเพลงเซ็ดทุ่นกระบอกรับมาก่อน จึงจะสามารถบรรเลงเพลงนี้ได้ไพเราะเหมาะสม ซึ่งการบรรเลงนอกจากจะใช้วิธีการสัดัน หรือสร้างทำนองไปตามทางร้องแล้ว ยังต้องใช้กลวิธีในการบรรเลงเข้าประกอบ เช่น การพรม ซึ่งประกอบด้วย

พรมสายเปล่า คือ การใช้นิ้วกลางแตะลงบนสายซอในตำแหน่งของนิ้วกลางพร้อมกับยกนิ้วขึ้นสลับกับเสียงของสายเปล่า ซึ่งในการบรรเลงซออุ๊ยจะทำให้เกิดเสียงที่ (7) สลับกับเสียงซอล (5) สำหรับสายเอก และเสียงมี (3) สลับกับเสียงโด (1) สำหรับสายทุ้ม

พรมปิด คือ การใช้นิ้วชี้ และนิ้วกลางวางในตำแหน่งของนิ้วทั้งสอง โดยให้นิ้วหัวแม่มืออยู่ที่นิ้วกลาง จากนั้นขยับนิ้วชี้ลงโดยไม่ยกนิ้วให้พ้นสายจากซอ และทำให้มีความเร็วสม่ำเสมอ จะทำให้เกิดเสียงลา (6) สลับกับเสียงที่ (7) สำหรับสายเอก และเสียงเร (2) สลับกับเสียงมี (3) สำหรับสายทุ้ม

พรมจาก คือ การใช้นิ้วชี้ และนิ้วกลางวางในตำแหน่งของนิ้วทั้งสอง จากนั้นขยับนิ้วกลางขึ้นลงโดยเร็ว และปล่อยนิ้วทั้งสองให้พ้นออกจากสายซอโดยเร็ว จะทำให้เกิดเสียงลา (6) กับเสียงซอล (5) ติดต่อกันสำหรับสายเอก และเสียงเร (2) กับเสียงโด (1) ติดต่อกันสำหรับสายทุ้ม

จากเพลงหุ่นกระบอกพบว่าเนื่องจากเสียงเร (2) และเสียงลา (6) ที่ใช้เป็นเสียงผ่านเท่านั้น กลวิธีการพรมเปิดจึงไม่ค่อยพบในการบรรเลง นอกจากนี้ในการบรรเลงผู้บรรเลงยังได้วิธีการบรรเลงลักษณะจังหวะในการดำเนินทำนอง เช่น 5713 45-- , 2175 71-- , -7-1 757- , 4571 3-4- และ 4574 5-7- เป็นต้น และลักษณะทำนองซึ่งเรียกว่า "ฝาก" คือ การฝากเสียงซึ่งควรจะจบในท้องเพลงของตน แต่กลับไปจบในท้องถัดไป เช่น 117- 34-5, 757- 34-5, 457- 5-15 เป็นต้น ทำนองที่พบอีกลักษณะหนึ่งคือ การใช้เสียงคู่แปดในลักษณะติดต่อกันทันที ซึ่งโดยมากมักจะพบว่าเป็นเสียงโด (1) เช่น 1171 7545, 117- 34-5, -1-1 -7-5 และ 1175 1754 เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าการนำสำนวนของเพลงแขกมอญ สองชั้น มาใช้ในการดำเนินทำนอง โดยทั้งนี้ต้องเปลี่ยนเสียงเพลงแขกมอญนี้ให้เป็นคู่ 5 จึงจะสามารถนำมาใช้ในการดำเนินทำนองได้ โดยพบว่าทำนองซึ่งสามารถนำมาใช้ในเพลงเชิดหุ่นกระบอกได้ ส่วนใหญ่จะเป็นทำนองจากท่อน 1 และท่อน 3 ดังจะได้นำเพลงแขกมอญ สองชั้นเมื่อเปลี่ยนเสียงแล้วมาแสดงดังนี้

แขกมอญ สองชั้น

ท่อน 1

--- 7	- 1̇ 1̇ 1̇	--- 2̇	- 1̇ 1̇ 1̇	- 5 5 5	7 5 4 3	-- 5 4	3 4 - 5
----	- 7 7 7	1 2 4 1	2̇ 1̇ 7 4	- 1 - 1	--- 4	- 1̇ - 1̇	7 2̇ 1̇ 7
4 5 6 7	6 7 1̇ 2̇	4 2 1 7	1 7 6 5	4 5 7 1	2 1 7 5	1̇ 7 5 4	7 5 4 3
5 3 4 5	4 3 2 1	4 2 1 7	6 7 1̇ 2̇	1̇ 7 1̇ 2̇	1 2 3 4	5 4 1 2	3 5 4 3
- 1 1 1	- 5 - 5	4 4 4 4	- 3 - 3	- 7 - 1̇	- 2̇ - 3	-- 5 4	3 4 - 5

-- 4 5	7 $\dot{1}$ 7 5	7 3 4 5	7 $\dot{1}$ 7 5	7 $\dot{1}$ 7 5	- 4 - 3	-- 5 4	3 4 - 5
--------	-----------------	---------	-----------------	-----------------	---------	--------	---------

ท่อน 2

--- 7	- $\dot{1}$ $\dot{1}$ $\dot{1}$	- 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	$\dot{1}$ 7 6 5	$\dot{1}$ 6 5 4	1 4 5 6	7 $\dot{1}$ 7 6	5 6 7 $\dot{1}$
--- 7	- $\dot{1}$ $\dot{1}$ $\dot{1}$	- 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	$\dot{1}$ 7 6 5	$\dot{1}$ 6 5 4	1 4 5 6	7 $\dot{1}$ 7 6	5 6 7 $\dot{1}$
4 5 6 7	6 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	6 5 4 1	4 2 1 7	$\dot{2}$ 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	$\dot{1}$ 7 6 $\dot{1}$	7 6 5 7	6 5 4 5
5 3 4 5	4 3 2 1	4 2 1 7	6 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	$\dot{1}$ 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	1 2 3 4	5 4 1 2	3 5 4 3
- 1 1 1	- 5 - 5	4 4 4 4	- 3 - 3	- 7 - $\dot{1}$	- 2 - 3	-- 5 4	3 4 - 5
-- 4 5	7 $\dot{1}$ 7 5	7 3 4 5	7 $\dot{1}$ 7 5	7 $\dot{1}$ 7 5	- 4 - 3	-- 5 4	3 4 - 5

ท่อน 3

- 3 4 5	- 7 - $\dot{1}$	- 2 4 1	$\dot{2}$ $\dot{1}$ 7 5	--- 4	- 5 5 5	- 4 - 7	5 5 5 5
4 3 4 5	4 5 7 $\dot{1}$	$\dot{2}$ $\dot{1}$ 7 5	$\dot{1}$ 7 5 4	4 3 4 4	4 5 4 4	7 5 4 3	4 5 4 4
2 1 4 1	2 3 4 5	$\dot{2}$ $\dot{1}$ 7 5	7 5 4 3	- 3 - 1	- 3 3 3	- 1 3 4	- 3 3 3
5 3 4 5	4 3 2 1	4 2 1 7	6 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	$\dot{1}$ 7 $\dot{1}$ $\dot{2}$	1 2 3 4	5 4 1 2	3 5 4 3
- 1 1 1	- 5 - 5	4 4 4 4	- 3 - 3	- 7 - $\dot{1}$	- $\dot{2}$ - 3	-- 5 4	3 4 - 5
-- 4 5	7 $\dot{1}$ 7 5	7 3 4 5	7 $\dot{1}$ 7 5	7 $\dot{1}$ 7 5	- 4 - 3	-- 5 4	3 4 - 5

จากทำนองจะเห็นว่ามีบางวรรคเท่านั้นที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในเพลงท่อนกระบอก เช่น วรรคแรกของประโยคที่ 3 ในท่อนที่ 1 คือ

4 5 7 $\dot{1}$	$\dot{2}$ $\dot{1}$ 7 5	$\dot{1}$ 7 5 4	7 5 4 3
-----------------	-------------------------	-----------------	---------

และวรรคแรกของประโยคสุดท้าย ในท่อนที่ 1, 2 และ 3 ซึ่งมีทำนองเดียวกัน คือ

7 $\dot{1}$ 7 5	- 4 - 3	-- 5 4	3 4 - 5
-----------------	---------	--------	---------

และวรรคทำของประโยคที่ 3 ในท่อนที่ 3 คือ

2 1 4 1	2 3 4 5	2̇ 1̇ 7 5	7 5 4 3
---------	---------	-----------	---------

จังหวะที่ใช้ในเพลงเชิดหุ่นกระบอก

ลักษณะของเพลงเชิดหุ่นกระบอกก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเพลงซึ่งใช้ประกอบการแสดงอื่น ๆ โดยทั่วไป ซึ่งมักจะใช้จังหวะสองชั้นเป็นหลัก ทั้งนี้อาจเพราะจังหวะสองชั้นเป็นจังหวะซึ่งไม่ซ้ำ และเร็วเกินไป จึงเหมาะแก่การใช้ประกอบการแสดงประเภทต่าง ๆ ซึ่งในการบรรเลงในวงดนตรีนั้น ๆ จะพบว่า ฉิ่ง คือเครื่องที่ใช้กำกับจังหวะ ซึ่งมักจะตีด้วยเสียง ฉิ่ง และเสียง ฉับ สลับกัน แต่ลักษณะของเพลงหุ่นกระบอกนั้น วิธีการบรรเลงฉิ่งที่ปรากฏมักจะตีด้วยวิธีการตี ฉิ่ง ฉิ่ง ฉับ โดยทั้งนี้จะมีกลอง ต็อก และแต้ว ตีประกอบ ซึ่งอาจจะเป็นด้วยการตีจังหวะเช่นนี้ให้สำเนียงจีน เพื่อเป็นการระลึกลู่อยู่เสมอว่าการแสดงหุ่นนั้นมีที่มาจากการแสดงหุ่นจีนก็เป็นได้

ลักษณะจังหวะที่ใช้ ฉิ่ง กลองต็อก และแต้ว ในเพลงเชิดหุ่นกระบอก มีดังนี้

จังหวะฉิ่ง	----	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	----	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
กลองต็อก	----	--- X	- X --	XX - X	----	--- X	- X --	XX - X
แต้ว	----	----	X -- X	-- X X	----	----	X -- X	-- X X

ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อเรื่องกับเพลงเชิดหุ่นกระบอก

การแสดงหุ่นกระบอกนั้น จากการศึกษาจากบทหุ่น และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเพลงหุ่น และการแสดงหุ่นกระบอก พบว่าในสมัยโบราณการบรรจเพลงซึ่งในประกอบการแสดงหุ่นกระบอกนั้น โดยส่วนใหญ่มักจะใช้เพลงเชิดหุ่นเป็นเพลงสำคัญในการดำเนินเรื่อง นอกเหนือจากเพลงนี้แล้วก็ได้แก่ เพลงร้าย เพลงหน้าพาทย์ และเพลงสองชั้นบ้าง แต่เมื่อสำรวจแล้วก็จะพบว่าเพลงเชิดหุ่นกระบอกจะต้องถูกนำมาร้องอยู่เสมอ ๆ และมากกว่าเพลงอื่น ๆ และหากพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อเรื่องกับเพลงเชิดหุ่นกระบอกแล้วก็จะพบว่า การบรรจเพลงที่ปรากฏในบทประพันธ์

นั้น เพลงเซ็ดหุ่นกระบอถูกนำไปใช้ในโอกาสที่ต้องให้ดำเนินเรื่องไปอย่างรวบรัด ดังเช่นบทประพันธ์ของสุนทรภู่ เรื่องพระอภัยมณี ซึ่งเป็นลักษณะบทที่เป็นการบรรยายเรื่อง และทั้งนี้อาจด้วยสาเหตุที่หุ่นไม่สามารถทำท่าทำได้ครบถ้วนดังเช่นการแสดงละคร

แต่ในสภาพปัจจุบันการแสดงหุ่นกระบอ มักจะบรรจุเพลงเช่นเดียวกับการแสดงละคร กล่าวคือ การแสดงหุ่นกระบอ 1 ตอนนั้น อาจจะมีการร้องเพลงเซ็ดหุ่นกระบอเพียงสอง หรือสามครั้งเท่านั้น ซึ่งเรื่องนี้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ขับร้อง และผู้บรรเลง ได้ให้ความเห็นไว้หลายประการ เช่น เพลงเซ็ดหุ่นมีลักษณะทำนอง ซึ่งฟังแล้วค่อนข้างวังเวง ฟังนานเข้าก็เบื่อ (ดวงเนตร ดุริยพันธ์. สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2542) หรือ การแสดงหุ่นกระบอปัจจุบันเน้นที่ความตลกขบขันเป็นสำคัญ จึงมีเวลาให้เล่นเพลงหุ่นกระบอน้อยลง (ธีระ ภูมณี. สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2542) หรืออีกสาเหตุหนึ่งอาจเป็นด้วยผู้ขับร้อง และผู้บรรเลงที่ได้เพลงหุ่นนั้นมีเหลืออยู่น้อยเต็มที ฉะนั้นจึงพบว่าปัจจุบันการแสดงหุ่นกระบอจึงมีลักษณะไม่แตกต่างจากการแสดงละครสักเท่าไรนัก หากจะต่างกันก็ตรงที่ละครใช้คนแสดง แต่หุ่นกระบอใช้หุ่นแสดงเท่านั้น